

Haridus- ja teadusministri määruse
„Ettevalmistava õppe korraldus ja õppekava nõuded ning rahastamise alused“ eelnõu
seletuskiri

1. Sissejuhatus ja eelnõu eesmärk

Määrus kehtestatakse kutseõppeasutuse seaduse § 23³ lõike 4 alusel.

Käesolev määruse eelnõu toetab riigi pikaajalist strateegilist vaadet ning Vabariigi Valitsuse tegevuseesmärges õppimiskohustuse kehtestamisel. Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035¹ sihiks on saavutada 2035. aastaks olukord, kus 90%-l 20–24-aastastest on vähemalt keskharidus. Selleks on vaja tagada paindlikud õpivõimalused, kvaliteetse hariduse kättesaadavus ja toetatud õpe, et vähendada õppest väljalangemist ja katkestamist ning rakendada iga inimese potentsiaali maksimaalselt.

Seoses õppimiskohustuse kehtestamisega on vaja tagada kõigile õppimiskohustuse eas noortele koht haridussüsteemis ja toetada neid pärast põhihariduse omandamist õpitee valikul. Ettevalmistav õpe on mõeldud neile õppimiskohustuse eas noortele, kes ei leia pärast põhihariduse omandamist võimalusi jätkata õpinguid kutseõppes (sh kutsekeskharidusõppes) või gümnaasiumis või kes vajavad muul põhjusel ettevalmistavat aastat enne haridustee jätkamist.

Ettevalmistav õpe on suunatud noortele, kes on õppimiskohustuse eas ja kes ei ole saanud pärast põhihariduse omandamist õpingute jätkamiseks õppekohta gümnaasiumis, kutsekeskhariduses või kutseõppes. Põhjused, miks noor ei saa õpingute jätkamiseks õppekohta enda valitud suunal või ei esitagi kandideerimisavaldust, võivad olla väga erinevad, muuhulgas võivad need olla järgmised:

- ebapiisav eesti keele oskus õpingute jätkamiseks eesti keeles;
- ebapiisavad õpitulemused õppeainetes, mille omandamine teatud tasemel on soovitud erialal edasiõppimise eelduseks;
- madal õpimotivatsioon, sh soovimatus edasi õppida;
- koolitõrge, ärevushäire, vm vaimse tervisega seonduvad probleemid, mille tõttu noor ei suuda tavapäraselt koolis käia;
- õpilase teadmatuse endale sobivast karjääriteest, sh oma võimete ala- või ülehindamine või teadmatuse edasiõppimisvõimalustest endale huvipakkuval suunal;
- hariduslik erivajadus, mille tõttu vajab noor tavapärasest erinevat õppekeskkonda või -korraldust, mida iga õppeasutus ei suuda pakkuda või mille olemasolust ei ole noor/tema pere teadlik jne.

Sageli esineb mitu põhjust korraga, mistõttu võib öelda, et ettevalmistava õppe sihtrühm on väga heterogeenne, hõlmates nii haridusliku erivajadusega õppijaid, puuduliku eesti keele oskusega õppijaid, kui ka neid põhikoolilõpetajaid, kellel erinevatel põhjustel on tekkinud vastumeelsus õppimise suhtes või kes lihtsalt ei tea, kus ja mida edasi õppida.

Samas on oluline, et ükski nendest põhjustest ei tähenda automaatselt, et vastavasse sihtrühma kuuluv põhikoolilõpetaja peaks õppimist jätkama ettevalmistavas õppes. Näiteks haridusliku erivajadusega õppijate puhul on kõik gümnaasiumid ja kutseõppeasutused kohustatud õpet

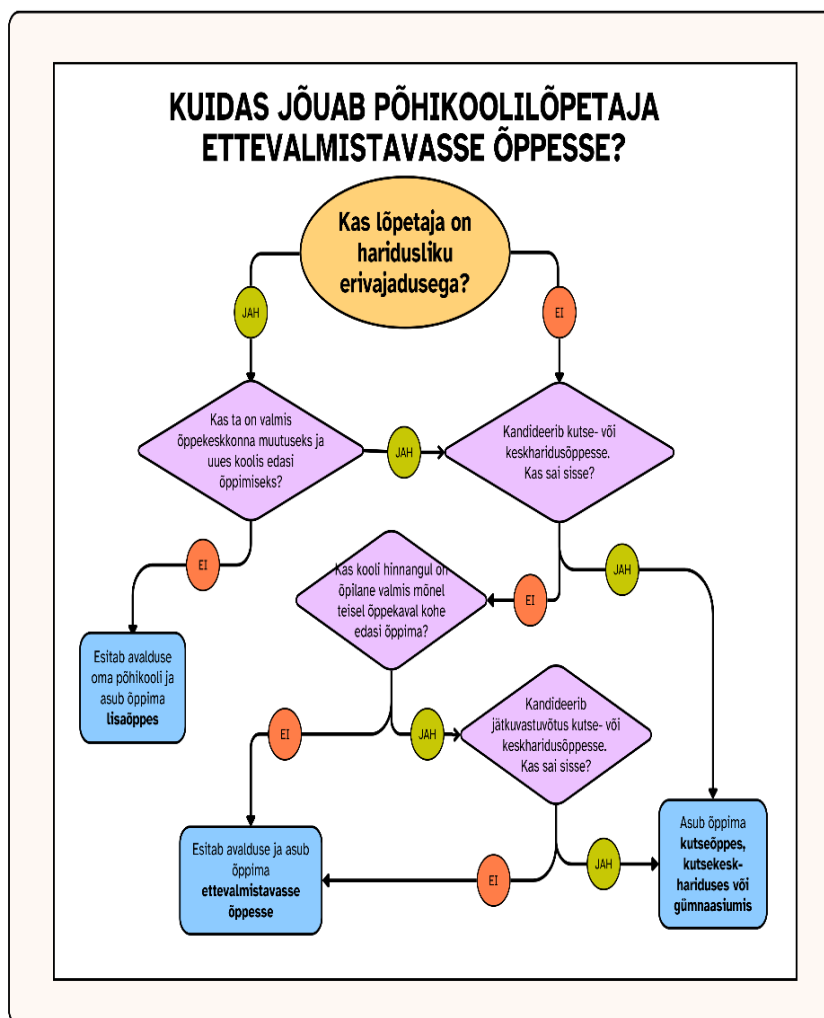
¹ Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035. <https://www.hm.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/ministeerium/strateegilised-alusdokumendid-ja-programmid#haridusvaldkonna-are>

vastavalt õppija vajadustele kohandama ja neile vajalikke tugiteenuseid pakkuma. Juhul, kui õpilasele ei ole erivajaduse (näiteks intellektipuude) tõttu jõukohane õppida keskhariduse taseme õppekaval, saab ta valida edasiõppimiseks kutseõppe õppekava, kus omandatakse kutse ilma keskhariduseta. Kehva eesti keele oskusega põhikoolilõpetajatele on samuti võimalik pakkuda gümnaasiumis või kutseõppes täiendavat eesti keele õpet ja tuge, muutes selleks vajadusel ka kooli õppekava või -korraldust või teha vajalikke kohandusi individuaalse õppekava abil. Seega peaks kõikide põhikoolilõpetajate esmane valik ja siht olema õpingute jätkamine kutseõppes või keskhariduse tasemel ning vaid juhul, kui alla 18-aastane õpilane üheltki koolilt pakkumist ei saa või kandideerimisavaldust ei esitagi, pakub riik talle võimaluse asuda õppima ettevalmistavas õppes, kusjuures see koht on talle tagatud – ei pea kartma, et äkki õppima ei pääsegi.

Ettevalmistav õpe ei ole mõeldud lahendama kõiki probleeme ega vastama kõigile väljakutsetele, mis 1. septembril 2025 jõustunud õppimiskohustuse reformiga kaasnevad. Selleks, et kõik noored saaksid pärast põhikooli lõpetamist õppimist jätkata, on kõige olulisem probleeme ennetada. Tuleb tagada, et põhikoolis oleks õppekeskkond õppijat toetav, sh oleks tagatud õppijale vajalikud tugiteenused nii koolis kui kooliväliselt, õpe lähtuks õppija võimetest ja vajadustest, tagaks kõigile lõpetajatele eesti keele oskuse ning süsteemne karjääriõpe toetaks enese tundmaõppimist ja töömaailma võimalustega tutvumist juba esimestes kooliastmetes. Samuti on oluline tagada tööturu vajadustele vastavad mitmekesised põhikoolijärgsed õppimisvõimalused, mis oleksid erinevate huvide ja võimekusega noortele päriselt kättesaadavad ja ligipääsetavad. Kõigi nimetatud tegevustega tegeleb Haridus- ja Teadusministeerium samal ajal ettevalmistava õppe loomisega, mh kutseharidusreformi ja eestikeelsele õppele ülemineku osana. Seni aga, kuni on õpilasi, kes ei ole saanud põhikoolis piisavalt tuge ja/või efektiivset eesti keele ja/või karjääriõpet ning satuvad olukorda, kus nad ei ole valmis pärast põhikooli lõpetamist kohe kutseõppes või gümnaasiumis edasi õppima, on oluline tagada neile koht õppimiskohustuse täitmiseks ja edasiõppimise takistuste ületamiseks. Seda riik ettevalmistava õppe loomisega teebki.

Ettevalmistav õpe ei ole ainus meede, mis pakub põhikoolilõpetajatele täiendavat ettevalmistust ja tuge õpingute jätkamiseks. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 50 lõige 1 sätestab, et põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud või toimetulekuõppe alusel põhikooli lõpetanule ning põhikooli riikliku õppekava alusel põhikooli lõpetanule, kes tulenevalt hariduslikust erivajadusest vajab täiendavat ettevalmistust ja tuge õppe sujuvaks jätkamiseks ja sotsiaalse toimetuleku parandamiseks, võimaldatakse lisaõpet. Lisaõppe ja ettevalmistava õppe oluline erinevus seisneb seega sihtrühmas, täpsemalt haridusliku erivajadusega õppija valmisolekus õppekeskkonna muutuseks. Kui haridusliku erivajadusega põhikoolilõpetaja puhul on juba põhikooli lõpetades selge, et tema sotsiaalne toimetulekuvõime ei ole piisav, et asuda õppima järgmisse õppeasutusse, on täiendava ettevalmistuse pakkumiseks mõeldud lisaõpe. Kui aga haridusliku erivajadusega põhikoolilõpetaja on õppekeskkonna muutuseks valmis, kuid ei leia kandideerimisprotsessi tulemusena endale sobivat edasiõppimise võimalust, saab ta õpingute jätkamiseks vajalikud kompetentsid omandada ettevalmistavas õppes.

Alates 1. septembrist 2025 on lisaõppe regulatsioonis oluline sihtrühma mõjutav muutus see, et erinevalt varasemast ei ole kooli pidajal enam kaalutusõigust, kas põhikoolis lisaõpet pakkuda või mitte. Kui haridusliku erivajadusega põhikooli lõpetanu lisaõpet vajab, tuleb seda talle võimaldada. Seega haridusliku erivajadusega õppijad, kes ei ole valmis järgmisele haridustasemele kandideerima ja vajavad veel täiendavat üldhariduslikku õpet, karjääriõpet, -infot ja -nõustamist ning sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arendamist, saavad esitada avalduse lisaõppesse astumiseks 1. märtsist 1. juunini ega pea kandideerimisprotsessi sisenema.

Joonis 1. Põhikoolilõpetajate jõudmine ettevalmistavasse õppesse

Ettevalmistava õppe määruse mõjusid hariduslike erivajadustega õpilastele on täpsemalt analüüsitud seletuskirja mõjude analüüsi osas.

Õppekohtade olemasolul võib ettevalmistavas õppes osaleda ka õpilane, kes ei ole enam õppimiskohustuse eas, kuid mitte vanem kui 26 aastat ja kellel puudub kutse- või keskkharidus. Peamiseks ettevalmistava õppe sihtrühmaks on siiski õppimiskohustuse eas põhikoolilõpetajad, sest nende puhul on riik võtnud vastutuse tagada kõikidele õppekoht õpingute jätkamiseks. Õppimiskohustuse east vanematel noortel on samas võimalik jätkata õppimist ka mittestatsionaarses üldharidusõppes või kasutada teisi täiskasvanutele suunatud õppimis- ja koolitusvõimalusi.

Ettevalmistava õppe pikkus on üldjuhul üks aasta, aga kui õppimiskohustuslikku õpilast ei ole pärast üheaastast ettevalmistavat õpet keskkharidus- või kutseõppesse vastu võetud, võib õpe kesta ka kauem.

Eelnõu eesmärk on reguleerida ettevalmistava õppe korraldusele ja õppekavale, sh õpilase individuaalsele õppekavale esitatavaid nõudeid ning kehtestada ettevalmistava õppe rahastamise põhimõtted.

Vabariigi Valitsuse 22.12.2011 määrus nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ näeb ette, et kui eelnõuga kavandatakse nõuete tõttu kasvab ettevõtjate, inimeste või vabaihenduste halduskoormus, tehakse muudatused ka halduskoormuse vähendamiseks. Antud eelnõuga aga ettevõtjate, inimeste ega vabaihenduste halduskoormus ei kasva.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on ettevalmistanud Haridus- ja Teadusministeeriumi üldhariduspoliitika osakonna üldhariduse valdkonna keskhariduse arendusjuht Mari Tikerpuu (teenistusest lahkunud), kutsehariduse ja oskuste poliitika osakonna kutsehariduse valdkonna juht Marili Lehtmets (tel 735 0289; marili.lehtmets@hm.ee), kutsehariduse valdkonna nõunik Rita Kask (tel 735 0260; rita.kask@hm.ee), kutsehariduse valdkonna nõunik Aulika Riisenberg (tel 735 0651; aulika.riisenberg@hm.ee), kutsehariduse valdkonna nõunik Ingrid Jaggo (735 0315; ingrid.jaggo@hm.ee) ja üldhariduspoliitika osakonna kaasava hariduse valdkonna nõunik Sandra Fomotskin (735 0103, sandra.fomotskin@hm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud õiguspoliitika osakonna õigusnõunikud Elen Ruus (teenistussuhe peatunud) ja Kristel Möller (735 0102, kristel.moller@hm.ee). Seletuskirja on keeleliselt toimetanud Anu Rooseniit (anu.rooseniit@keeletoimetus.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kaheksast paragrahvist.

Paragrahvi 1 lõikes 1 sätestatakse määruse reguleerimisala, milleks on ettevalmistava õppe korralduse alused, nõuded kooli õppekavale ja selle alusel koostatavale õpilase individuaalsele õppekavale ning õppe rahastamise põhimõtted.

Ettevalmistav õpe on tasemeõppe osa, kuid ülesehituselt ja ka sisult erinev tavapärasest formaalõppes, olles selgelt suunatud keskharidus- või kutseõppes õpingute jätkamiseks vajalike kompetentside arendamisele. Sarnased õppevõimalused on loodud ka näiteks Soomes (*Perusopetuksen jälkeisestä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutus* (TUVA))², mis võimaldab õppimiskohustuse eas noortel arendada õpioskusi, sh nii enesekohaseid kui ka elukestvaks õppeks vajalikke pädevusi, mis võimaldavad edukalt kandideerida ja lõpetada gümnaasiumi- või kutsehariduse.

Lõikes 2 täpsustatakse määruse kohaldamisala. Õppimiskohustuse kehtestamise seadusega,³ sätestati ettevalmistava õppe alusnormid. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (edaspidi *PGS*) § 7¹ lõike 2¹ kohaselt pakub riik õppimiskohustuse täitmise tagamiseks ettevalmistava õppe võimalust vastavalt kutseõppeasutuse seaduse §-des 23¹–23³ sätestatule. Kutseõppeasutuse seaduse (edaspidi *KutÕS*) §-s 23² sätestatakse, et ettevalmistava õppe kättesaadavuse tagab riik. Seega on riigil kohustus laiendada senise kutsevalikuõppe võimaluse pakkumist, et vältida haridussüsteemist varajast väljalangemist (NEET-staatusesse⁴ langemist). See tähendab, et riik tagab seaduse alusel nii õppekohad kui rahastuse õppe pakkumiseks. *KutÕS* § 23² lõige 2 näeb ette, et ettevalmistava õppe läbiviimise õigust (kohustust) koolid ei taotle, selle kohustuse annab minister riigi koolivõrgus olevatele koolidele, võttes otsuse tegemisel arvesse ettevalmistava

² Opetushallitus. Mitä on tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA)? <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-tutkintokoulutukseen-valmentava-koulutus-tuva>

³ Eesti Vabariigi haridusseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (õppimiskohustuse kehtestamine) – [RT I, 23.12.2024, 1](#).

⁴ 15–29-aastast noor, kes ei õpi, tööta ega osale ka koolitusel.

õppe õpperühma avamise vajalikkust piirkonnas. Samas jäetakse § 23² lõikes 2 riigile ka võimalus ülesanne õppekohtade pakkumiseks üle anda munitsipaalkooli pidajale, kes saab oma otsusega anda õppe läbiviimise konkreetsele munitsipaalkoolile. Seega, ettevalmistav õpe on küll õiguslikult 2. taseme kutseõpe, kuid seda võivad pakkuda lisaks riigi kutseõppeasutustele ka riigigümnaasiumid (ühisnimetajana riigikoolid). Teatud juhtudeks on seadusandja jätnud võimaluse halduslepinguga anda ülesanne ka kohaliku omavalitsuse pidamisel olevale koolile. Lähtuvalt KutÕS §-st 23², tuuakse määruse kohaldamisnormis välja, et määrus kohaldub kõigile (nii KutÕSi kui ka PGSi alusel tegutsevatele) õppeasutustele, kellele ettevalmistava õppe läbiviimise ülesanne on antud. Kuigi ettevalmistava õppe läbiviimise ülesanne antakse riigikoolidele valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga ning kohaliku omavalitsuse peetava kooli puhul sõlmitakse selleks haldusleping kooli pidajaga KutÕS § 23² lõike 2 alusel, on määruse kohaldamise adressaadiks mõlemal juhul õppeasutus ehk konkreetne kool, kes ettevalmistavat õpet läbi viib. Halduslepinguga antakse kohaliku omavalitsuse üksusele kui pidajale õigus ja kohustus tagada ülesande täitmine kindlas koolis, mistõttu kohaldub määruse regulatsioon vahetult ettevalmistavat õpet pakkuvale koolile.

Paragrahv 2 kehtestatakse nõuded ettevalmistava õppe korraldusele.

Lõikes 1 sätestatakse, et kool võib avada ettevalmistava õppe õpperühma vastavalt valdkonna eest vastutava ministri antud ülesandele. Ettevalmistava õppe läbiviimise õigust ja kohustust koolid tavapärases korras ise ei taotle, vaid selle annab valdkonna eest vastutav minister, arvestades konkreetse piirkonna vajadust õpperühma avamiseks. Riik tagab nii õppekohtade olemasolu kui ka vajaliku rahastuse, et ettevalmistav õpe oleks kättesaadav seal, kus selleks on vajadus. Võimalusel tagatakse õppekoht õpilasele elukohajärgses maakonnas.

Minister annab käskkirjaga nii ettevalmistava õppe läbiviimise õiguse kui kohustuse üldjuhul riigikoolidele. Samas jäetakse riigile ka võimalus anda halduslepinguga ülesanne õppekohtade pakkumiseks munitsipaalkooli pidajale, kes annab õppe läbiviimise ülesande konkreetsele munitsipaalkoolile. Riik peab ettevalmistava õppe läbiviimise ülesande otsuse või kokkuleppe (käskkiri/haldusleping) ja rahastuse eraldama, arvestades õpperühma avamise vajalikkust piirkonnas hiljemalt kuus kuud enne õppeaasta algust. Ehk kui kool peab õpet läbi viima 2026/2027. õppeaastast, siis see otsus peab olema tehtud hiljemalt veebruari lõpuks. Normi sõnastus võimaldab edaspidi ülesande andmise käskkirja vormistada ka nt kaheksa kuud enne uue õppeaasta algust ehk juba eelneva kalendriaasta detsembris. Ka täna toimuvad uue õppeaasta koolitustellimuse koostamine ja eelläbirääkimised novembris ja detsembris ning ametlik dokumentatsioon vormistatakse jaanuaris-vebruaris. Vastav aeg on mõistlik ka järgnevate aastate vaates, kui peaks lisanduma vajadus anda vastav ülesanne mõnele uuele koolile. Sellisel juhul on ülesande saanud koolil piisavalt aega komplekteerida personal, koostada raamõppekava alusel kooli õppekava, esitada see vastavalt õigusaktidele hiljemalt kolm kuud enne õppeaasta algust registreerimiseks Eesti Hariduse Infosüsteemis, avada vastuvõtt jätkuvastuvõtu perioodiks alates 15. juulist ning alustada õppe pakkumisega 1. septembrist.

Lõike 2 kohaselt on ettevalmistava õppe läbiviimise aluseks kooli õppekava alusel koostatud õpilase individuaalne õppekava. Õppekava on õpingute läbiviimise alusdokument. Kui kool on saanud ülesande ettevalmistavat õpet pakkuda, tuleb koolil koostada õppekava, mis esitatakse registreerimiseks Eesti Hariduse Infosüsteemis hiljemalt kolm kuud enne õppetöö algust (KutÕS § 23² lg-d 3 ja 4). Valdkonna eest vastutava ministri moodustatud komisjon hindab õppekava vastavust õigusaktides seatud nõuetele. Nõuetele vastavad õppekavad registreeritakse Eesti Hariduse Infosüsteemis. Kuna ettevalmistava õppe eesmärk on toetada õpilast edasise

haridustee ja tööeluga seonduvate otsuste tegemisel ja elluviimisel, siis kohandatakse kooli õppekava vastavalt õpilase huvidele, võimetele ja arenguvajadustele. Vastavad kohandused fikseeritakse õpilase individuaalses õppekavas.

Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel on alustatud soovitusliku ettevalmistava õppe kooli õppekava (raamõppekava) koostamisega, mille ettevalmistava õppe korraldamise ülesande saanud koolid saavad aluseks võtta. Raamõppekava valmib 2026. aasta esimese kvartali lõpuks. Viidatud õppekava töötatakse välja koostöös seniste kutsevalikuõppekava rakendajatega ja potentsiaalsete ettevalmistava õppe pakkujatega. Kooli õppekava ja selle alusel loodava individuaalse õppekava seoseid on selgitatud käesoleva seletuskirja § 7 selgitustes.

Lõike 3 kohaselt toimub ettevalmistav õpe kontaktõppe, praktilise töö ja iseseisva tööna. Kontaktõppe, praktilise töö ja iseseisva töö eraldi väljatoomine õppekavas on oluline, kuna need kajastavad erinevaid õppegevuse vorme, aitavad tagada õppeprotsessi mitmekesisuse ja kasvatada õppija iseseisvust. Igal nimetatud õppevormil on spetsiifiline roll õppija teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisel. Kontaktõpe võimaldab otsest vahetut suhtlust õpetaja ja õppija vahel, toetades arutelude, selgituste ja vahetu tagasiside kaudu teadmiste kinnistumist. Kontaktõpe võib toimuda ka erandjuhtudel e-õppena. See tähendab, et õppe läbiviimiseks kohtuvad õpetaja ja õpilane virtuaalses keskkonnas, näiteks juhul, kui õpilasel on tõrge kodust välja tulla, sotsiaalne ärevus vms olukord. Praktiline töö annab õppijale võimaluse kogeda õpitut reaalses või simuleeritud tegevuskeskkonnas, arendades oskusi, mida pelgalt teooria ei pruugi edasi anda. Iseseisev töö on õpiväljundite saavutamiseks vajalike teadmiste ja oskuste omandamine iseseisvalt, lähtudes õpetaja antud töö- või õppeülesannetest. Teisisõnu loetakse iseseisvaks tööks õpilase tegevust õpiväljundite saavutamiseks väljaspool kontaktõppe tunde. See hõlmab näiteks koduste ülesannete lahendamist, esitluste ettevalmistamist, asjakohase kirjanduse lugemist või kirjalike tööde koostamist. Selleks, et iseseisev töö toetaks õppija vastutusvõime ja enesejuhtimisoskuse arengut ning võimet õppida väljaspool juhendatud keskkonda, on oluline, et iseseisev töö oleks õpetaja poolt eesmärgistatud ja tagasisidestatud.

Lõikes 4 sätestatakse, et ettevalmistav õpe toimub kuni 15 õpilasega rühmas. Õpilaste arvu ülempiiri kehtestamine on vajalik, et luua eeldused õppijate individuaalsete vajaduste paremaks arvestamiseks. Väiksema õpperühma puhul on võimalik pöörata õpilastele rohkem tähelepanu, kohandada õppe sisu ja tempot vastavalt õpilaste tasemele ning rakendada paindlikke õpetamise meetodeid. Väiksemas rühmas õppimine toetab turvalise ja toetava õpikeskkonna kujunemist, kus õpilastel on suurem võimalus aktiivselt õppeprotsessis osaleda ja küsimusi esitada. Samuti toetab see keele- ja suhtlusoskuste arendamist, mis on eriti oluline õpilaste puhul, kes vajavad täiendavat tuge, näiteks eesti keele kui teise keele omandamisel või hariduslike erivajaduste korral. Lisaks võimaldab väiksemas rühmas õppimine anda õpilasele operatiivselt sisulist tagasisidet, mis toetab tema edasijõudmist ning aitab sedakaudu ennetada õpiraskuste teket või nende süvenemist. Seetõttu on väiksemas rühmas õpetamise tagamine oluline tegur ettevalmistava õppe kvaliteedi ja eesmärgipärasuse seisukohalt.

Lõikega 5 sätestatakse, et õppe pakkumisel tuleb kasutada asjakohaseid õppe- ja hindamise meetodeid ning õppevahendeid ja õpikeskkondi, mis arvestavad õpilaste vajadusi ja toetavad õpiväljundite saavutamist. Tähelepanu juhtimine õppe- ja hindamise meetodite valikule on oluline, sest õpilaste võimed ja vajadused on erinevad ning sobivad meetodid ja vahendid tagavad õppimise tulemuslikkuse, suurendavad õpilaste kaasatust ning aitavad neil saavutada seatud õpiväljundeid parimal võimalikul viisil. Asjakohaste hindamise meetodite valik võimaldab toetada õpilaste arengut, andes objektiivse ja õiglase tagasiside õppija edusammude

kohta. Huvitavad ja õppijakesksed meetodid (nt probleemõpe, aktiivõpe) aitavad hoida õppija tähelepanu ja suurendavad tema pühendumust. Huvitavalt ettevalmistatud ja läbiviidud tunnid mõjuvad positiivselt ka õpilaste õpimotivatsioonile ning aitavad seega kaasa ettevalmistava õppe eesmärkide saavutamisele.

Haridus- ja Teadusministeerium koostab koolidele ettevalmistava õppe rakendamise juhendi, milles saab viidata olemasolevatele materjalidele ja meetodikatele (nt karjääriõppe meetodilised materjalid, üldpädevuste arendamise materjalid, erialaste pädevuste arendamise materjalid, eesti keele õppe materjalid ja meetodikad, erivajadustega õpilaste toetamise materjalid jne).

Lõike 6 kohaselt tuleb koolil tagada õpilastele õpingute vältel isiklik juhendamine ning õppe- ja karjäärinõustamine, et toetada õpilasi edasise õpitee ja töövõimaluste planeerimisel.

Karjäärinõustamine on karjääriteenuste osa ning õppenõustamine hõlmab eripedagoogilist, sotsiaalpedagoogilist ja psühholoogilist nõustamist eesmärgiga lahendada õpilase õppimise, käitumise või arenguga seotud probleeme, selgitada välja tema võimed ja toetada tema õppimist. Õppe- ja karjäärinõustamise tagamine ei ole koolide jaoks uus kohustus: KutÕS § 3 lõike 2 punkti 2 järgi peab kutseõppeasutus tagama õpilasele tugiteenuste, sealhulgas karjääriteenuse, õpiabi, eri- ja sotsiaalpedagoogilise ja psühholoogilise teenuse kättesaadavuse. Gümnaasiumide puhul tuleneb tugispetsialistide teenuste tagamise kohustus PGS § 37 lõikest 2 ning karjääriteenuste kättesaadavuse tagamise kohustus gümnaasiumi riikliku õppekava § 12 lõikest 2. Õppe- ja karjäärinõustamise ülesanne korratakse määruses üle ning rõhutatakse isikliku juhendamise olulisust, pidades silmas ettevalmistava õppe eesmärki ja sihtrühma vajadusi.

Ettevalmistava õppe eesmärk on toetada õppijat teadlike valikute tegemisel ning valmistada teda ette edasisteks õpinguteks või tööeluga seotud otsusteks. Kuna õppijate taust, õpimotivatsioon ja teadlikkus oma võimalustest võivad olla väga erinevad, on isiklik juhendamine ning õppe- ja karjäärinõustamine ettevalmistava õppe vältel üliolulise tähtsusega. Individuaalne tugi aitab õppijal paremini mõista oma tugevusi, arenguvajadusi ja huvisid, võimaldades kujundada realistlikke eesmärke ja kavandada teadlikumalt järgmisi samme haridusteel. Õppijatel võib esineda varasemast tekkinud õpilünki, madalat enesehinnangut, motivatsiooniprobleeme, käitumiseraskusi või muid probleeme, mis takistavad õppetöös osalemist ja eneseteostust. Seetõttu on oluline, et õppijale oleks vajadusel tagatud ka sotsiaalpedagoogiline, psühholoogiline ja eripedagoogiline tugi.

Vastavalt tööturumeetmete seadusele on karjääriteenused, sh karjäärinõustamine osa tööturumeetmetest, mida pakub Töötukassa. Kooli kohustus on õpilasi vastavatest teenustest teavitada ning võimaldada koostöös Töötukassa kohaliku osakonnaga õpilastel teenustest osa saada. Samuti on koolil võimalus karjääriteenuste tagamiseks võtta tööle karjääripetsialist.

Karjääripädevuste kujundamiseks on võimalik ettevalmistava õppe läbiviimisel kaasata ka tööandjaid. Koostöös tööandjatega on võimalik tutvustada erinevaid ametialasid ja töökeskkondi, siduda õppe sisu praktiliste näidete ja eluliste ülesannetega ning arendada õpilaste arusaama töömaailma ootustest. Tööandjate osalusel võivad toimuda külalistunnid, ettevõttekülastused, töövarjupäevad või praktilised töötoad, mis aitavad õpilastel mõtestada õpitavate pädevuste vajalikkust ning toetavad karjääri- ja tööelupädevuse kujunemist juba ettevalmistava õppe ajal.

Õppenõustamist viivad koolis läbi tugispetsialistid ja õpetajad, kes toetavad, suunavad ja nõustavad õppijat. Õppenõustamist pakub ka Rajaleidja üle-eestiline võrgustik, mille poole võib kool (rühmajuhendaja, tugispetsialist, direktor, õpetaja) pöörduda, kui vajatakse nõuandeid, kuidas konkreetset õpilast parimal viisil toetada, samuti üldist õppe kohandamist või tugiteenuseid puudutavates küsimustes. Rajaleidja nõustamisele võib pöörduda ka lapsevanem või õpilane ise, kui õppija probleemiga on koolis juba tegeletud, kuid vajatakse edasisi nõuandeid või erapooletut hinnangut.

Tugiteenuste olemasolu aitab ühelt poolt kooliperel mõista ja teisalt lahendada õppija arengut või õppimist mõjutavaid probleeme, toetada tema emotsionaalset heaolu, aidata kaasa sotsiaalsete oskuste kujunemisele ning pakkuda individuaalseid lahendusi erivajadustega õppijate õppe kohandamiseks. Süsteemne ja õigeaegne tugi suurendab õpilase enesekindlust, parandab toimetulekut koolikeskkonnas ning vähendab katkestamisrisiki, mis on ettevalmistavas õppes ja edasise õpitee planeerimisel eriti oluline.

Läbimõeldud juhendamine ning nõustamine loovad aluse ka õppija autonoomia ja eneseteadlikkuse kasvule. Just ettevalmistava õppe kontekstis, kus paljud õppijad on veel otsingute ja eneseleidmise faasis, on oluline pakkuda süsteemset ja personaalselt kohandatud tuge. Regulaarne kontakt eelkõige rühmajuhendajaga loob õppijale turvatunde, mis aitab toime tulla võimalike raskustega õppetöös või ka isiklikus elus. Karjäärinõustamine omakorda aitab õppijal mõista erinevaid hariduse ja töömaailma võimalusi, seada sihte ning teha teadlikke valikuid, mis on kooskõlas tema huvide ja võimetega.

Lõikega 7 sätestatakse kooli ülesanded õppetöö korraldamiseks õpilase vajadustest lähtuva õpitee kavandamisel ja õppetöö korraldamisel. Selle kohaselt on vaja koostada ülevaade õpilase huvidest ja tugevustest, samuti varasematest oskustest, teadmistest ja kogemustest, et nende alusel kohandada kooli õppekava just antud õpilase võimetele ja arenguvajadustele vastavaks, sh valida sobivad õppemeetodid, õppevahendid ja hindamisviisid. Samuti võib olla vaja kohandada ajakava või õppemahtu, pakkuda lisatuge teatud moodulites/ainetes või kasutada alternatiivseid õppimisviise.

Ettevalmistava õppe sihtrühmaks on noored, kes ei ole valmis pärast põhihariduse omandamist õpinguid jätkama. Üldjuhul ei ole tegemist ühe konkreetse põhjusega, vaid tegurite kompleksiga. Sihtrühmale, kes edasiliikumiseks tuge vajab, tuleb tagada võimalikult individuaalne tugi ning võimaldada aega jõukohaste ja huvipakkuvate õpivalikutega tutvumiseks. Ettevalmistus peaks sisaldama nii vajaduspõhist a) tasandusõpet, b) karjääriõppe, -info ja -nõustamisvõimalust kui ka c) erinevate valdkondade/erialadega praktilist tutvumist.

Lõikega 8 on määratletud erinevad aspektid, mis toetavad õpilase terviklikku arengut, aitavad luua seoseid õppimise ja päriselu vahel, ning võimendavad õpilast tegema teadlikke, talle sobivaid valikuid.

Punkti 1 kohaselt aidatakse õpilasel välja selgitada tema tugevused ja huvid ning mõista, millised valikuvõimalused nendest lähtuvalt avanevad. Enda tugevuste teadvustamine suurendab õpilase enesekindlust ning motiveerib eesmärgipärast õppimist. Eneseanalüüsi oskuse teadlik arendamine aitab kaasa sobivate haridus- ja karjäärivalikute tegemisele.

Punkti 2 kohaselt tutvustatakse õpilastele Eesti haridussüsteemi ning tööelu võimalusi. Paljud õpilased ei tunne Eesti haridussüsteemi ega töömaailma spetsiifikat ning ei saa seetõttu teha ka realistlikke ega sobivaid valikuid oma tuleviku kujundamiseks. Haridustee erinevate valikute

ja reaalse tööelu sidumine on eriti oluline just eesti keelest erineva emakeelega, sh rändetaustaga õpilaste puhul.

Punkti 3 kohaselt keskendutakse ettevalmistavas õppes õpilase õpioskuste, õpimotivatsiooni ja elukestvaks õppimiseks vajalike oskuste kujundamisele. Kutsevaliku õppekava rakendamise kogemused näitavad, et õpilastel, kes kuuluvad ettevalmistava õppe sihtrühma, puudub üldjuhul varasem positiivne õpikogemus või õpioskused, mis on viinud õpilünkade tekkimiseni, millega tuleb samuti ettevalmistava õppe käigus tegeleda. Õpioskuste arendamine loob eeldused vähendada puudujääke õpilaste teadmistes või oskustes. Ettevalmistav õpe võimaldab toetada õpilase õppimisharjumuste arengut, sh iseseisva töö oskust, ning aitab kujundada pikemas perspektiivis vastutustundlikku suhtumist enda arengusse. Õpioskuste omandamine aitab kaasa positiivse õpikogemuse kujunemisele, mis on eelduseks kogu elu kestvale arengule.

Punktis 4 nähakse ette, et vajadusel toetatakse õpilase eesti keele oskuse arendamist. Ettevalmistava õppe eesmärk ei ole ainult keele või ainete õppimine, vaid inimese ettevalmistamine eluks Eestis – hariduses, tööturul ja ühiskonnas üldiselt.

Eesti keel on riigikeel ning selle oskus on võtmetähtsusega edukaks hakkamasaamiseks nii õpingutes, tööelus kui ka ühiskondlikus elus laiemalt. Eesti keelt valdamata jäävad muu emakeelega õpilased tihti kõrvale täisväärtuslikust suhtlusest ühiskonnaliikmena, kuid see pärsib ka nende õpisuutlikust ja hilisemaid töövõimalusi. Ettevalmistavas õppes pööratakse tähelepanu eesti keele oskuse arendamisele vastavalt õpilase individuaalsetele võimetele ja vajadustele, et tagada tema edukas lõimumine õppeprotsessi ja ühiskonda tervikuna.

Paragrahvis 2 ei ole eraldi reguleeritud hariduslikust erivajadusest tulenevalt tuge vajavate õpilaste õppe korraldamist ettevalmistavas õppes, sest ettevalmistav õpe lähtub iga õpilase individuaalsetest vajadustest ja võimetest ning õppenõustamine, sh kõik tugispetsialistide teenused, peavad olema tagatud kõigile õpilastele, kes seda vajavad. Seega hõlmab ettevalmistav õpe juba olemuslikult ka õppija kõigi erivajadustega arvestamist ja õppe kohandamist vastavalt tema vajadustele. Samuti ei erine toevajaduse tuvastamine ja toe pakkumine ettevalmistava õppe puhul olemuslikult toevajaduse tuvastamisest ja toe pakkumisest muu kutseõppe raames, mida on juba kehtivates õigusaktides reguleeritud (kutseõppeasutuse seadus ning haridus- ja teadusministri 5. juuli 2025 a määrus „Kutseõppeasutuses õpilase arengu ja õppimise toetamise tingimused ja kord“). [2024. a juhendmaterjalis õpilaste vastuvõtuprotsessi korraldamiseks kutseõppeasutuses](#) on eraldi käsitletud toevajaduse hindamist ning õpilase nõustamist õppekava ja -vormi valikul. Kutseõppeasutuste tugispetsialistide võrgustikuseminaridel on korduvalt arutatud ja jagatud parimaid praktikaid, kuidas õpilase toevajadust juba vastuvõtu käigus hinnata. Alates 2024. aastast peab kutseõppeasutuse vastuvõtukomisjoni kuuluma vähemalt üks tugispetsialist, mis aitab tagada, et õpilase toevajadus saab märgatud ja hinnatud juba vastuvõtu käigus. Olemas on ka [eraldi kutsekoolide õpetajatele suunatud juhendmaterjal](#), mis selgitab, kuidas õpetaja saab õpilase toevajadust märgata ja erinevate erivajadustega õppijaid toetada. Lisaks kavandab Haridus- ja Teadusministeerium juhendmaterjali loomist ettevalmistava õppe korraldamiseks.

Paragrahvis 3 sätestatakse rühmajuhendaja roll ja põhiülesandeid. Rühmajuhendaja korraldab koolis koostöös õpetajate ja kutseõpetajatega õppijatele individuaalsete õppekavade koostamist ja rakendamist, märkab toevajadust ning korraldab koostöös kooli tugiteenuste koordineerijaga toe rakendamise. Samuti koordineerib rühmajuhendaja võrgustikutööd koolis ja kaasab vajaduse korral õppe läbiviimisesse kooliväliseid partnereid. Ettevalmistava õppe sihtrühm,

õppe sisu ning eesmärk toob õppija arengu toetamisel esile vajaduse pädevate rühmajuhendajate ja tugeva koostöö järele kooli, omavalitsuse ja teiste osapooltega.

Rühmajuhendaja roll on ettevalmistava õppe sihtrühma ja eesmärki arvestades keskne, sest õppe sihtrühma kuuluvad noored vajavad tõenäoliselt tavapärasemast rohkem tähelepanu. Rühmajuhendaja vastutab tegevuste planeerimise, ülesannete jaotuse, koostöö korraldamise ning turvalise ja toetava keskkonna loomise eest. Lisaks on rühmajuhendaja oluline lüli õpilaste ning õpetajate, tugispetsialistide, lastevanemate ja teiste partnerite vahel, tagades sujuva infovahetuse kogu õppeperioodi vältel. Ta jälgib õppetöö kulgu, õppija arengut ja heaolu. Rühmajuhendaja koostöö teiste õpetajate ja kooli tugivõrgustikuga on oluline, et pakkuda iga õppija arenguvajadustele vastavat tuge ja ennetada võimalikke probleeme.

Rühmajuhendaja ülesanne on ka märgata muutusi õppija käitumises või meeleolus ning suunata ta vajaduse korral edasi tugispetsialistide juurde. Usaldusliku suhtluse ja järjepideva kohaloluga aitab rühmajuhendaja luua turvalise, toetava ja stabiilse õpikeskkonna, mis on noore edasise haridustee jätkumise ja isikliku arengu seisukohalt hädavajalik.

See, kuidas on korraldatud koostöö rühmajuhendaja ja kooli tugimeeskonna, sh kooli tugiteenuste koordineerijaga, on kooli otsustada. Sisuliselt on toevajaduse märkamise, tuvastamise ja toe pakkumise korraldamise tegevused ettevalmistavas õppes samasugused, nagu muudel õppekavadel õppivate õppimiskohustuslike tuge vajavate õpilaste puhul.

Volitusnorm ei võimalda kehtestada määruse tasandil kvalifikatsiooninõudeid, mis piiraksid juurdepääsu ametikohale. Rühmajuhendaja sobivust hindab koolijuht, lähtudes ülesannete sisust ja õppijate vajadustest. Ettevalmistava õppe rühmajuhendajaks sobib isik, kellel on vähemalt keskharidus, haridus-, sotsiaaltöö-, psühholoogia- või noorsootöövaldkonna kvalifikatsioon. Rühmajuhendaja roll ettevalmistavas õppes eeldab eelkõige oskust toetada noore arengut, märgata tema vajadusi ning luua usalduslik suhe. Kuna ettevalmistav õpe keskendub õppija isiklikule arengule, toimetulekule ja elutee valikute selgitamisele, ei ole rühmajuhendajal alati vaja olla õpetaja ametikohal. Haridus-, sotsiaal- või noorsootöö-, aga ka psühholoogiaalane kompetentsus annab vajaliku ettevalmistuse noorte toetamiseks, suhtlemiseks, keeruliste olukordade märkamiseks ja suunamiseks sobiva abi juurde. Seetõttu võib rühmajuhendajaks sobida ka spetsialist, kellel on tugev taust just nendes valdkondades. Kui rühmajuhendaja töötab samal ajal ka õpetajana või on õpetaja kvalifikatsiooniga, on tagatud ka pedagoogiline kompetents, mis aitab toetada õpilaste individuaalset arengut, planeerida ja juhtida õppeprotsessi ning luua turvaline ja motiveeriv õpikeskkond.

Paragrahvi 4 lõigetega 1–3 sätestatakse hindamise ja tagasiside andmise põhimõtted ettevalmistava õppe läbiviimisel. Regulatsiooni kohaselt on hindamine ettevalmistavas õppes arengupõhine ja mitteeristav.

Ettevalmistavas õppes on hindamine arengupõhine ehk suunatud eelkõige õppija arengu toetamisele, mitte tema tulemuste võrdlemisele teistega. Mitteeristava hindamise puhul mõõdetakse õpiväljundite saavutatust ainult lävendi tasemel põhimõttel arvestatud/mittearvestatud. Arengupõhine ja mitteeristav hindamine loob õppijas turvatunde ja vähendab võistluslikkust, mis on oluline, kuna paljud õppijad saavad ettevalmistavasse õppesse eelneva ebaedukuse kogemusega või madala enesehinnanguga. Selline hindamisviis keskendub õppija isiklikule edenemisele, toetades teda individuaalses õppekavas seatud eesmärkide saavutamisel.

Lõikes 2 sätestatakse, et õpilasele antakse õpingute vältel regulaarselt tagasisidet tema oskuste ja teadmiste arengu kohta. Tagasiside andmise eesmärk on toetada õpilast individuaalses õppekavas määratud eesmärkide saavutamisel, aidata tal mõista enda tugevusi ja arenguvajadusi ning arendada oskust ennast hinnata ja oma õppimist juhtida. Õpilasele antav regulaarne tagasiside aitab tal mõista, milles ta on tugev, millised valdkonnad vajavad arendamist ning kuidas õppimist paremini suunata. Tagasiside andmine ei toeta üksnes teadmiste ja oskuste kasvu, vaid arendab ka õppija eneseanalüüsi ja -juhtimise võimet.

Lõike 3 kohaselt kasutatakse hindamisel mitmekesiseid hindamismeetodeid ja võetakse arvesse õpilase eripärasid. Mitmekesiste hindamismeetodite kasutamine ja õppija eripärade arvestamine tagavad, et hindamine oleks õiglane, toetav ja kohandatud vastavalt iga õppija vajadustele. See on oluline eeltingimus, et õppija tunneks end väärtustatuna ja julgeks teha samme haridustee jätkamiseks.

Näiteks, kui õpilasel on raskusi suulise eneseväljendusega (nt sotsiaalne ärevus, kõneraskused), võib suulise esitluse asemel kasutada alternatiivseid vorme, sh kõnetuvastust, dikteerimisrakendusi või slaidiesitlust, visualiseerimist plakati abil jms. Samuti, kui õppija jaoks on düsgraafiast tulenevalt kirjalik eneseväljendus keeruline, võib selleks kasutada digitaalseid abivahendeid või lubada suulist vastamist. Õpilasele, kellel on näiteks keskendumisraskused või tähelepanuhäire, võimaldatakse kontrolltöö tegemist väiksemas ruumis või pikema aja vältel. Või kui töö tegemise katkestas tervislik seisund (nt ärevushooge kogeval noorel), antakse võimalus teha töö järele sobivamal ajal. Keeleliselt nõrgematele (nt eesti keelest erineva emakeelega) õpilastele võib anda rohkem aega, esitada lihtsustatud sõnastusega küsimusi või võimaluse kasutada sõnaraamatut.

Paragrahvis 5 esitatakse nõuded ettevalmistava õppe õppekavale.

Lõikes 1 sätestatakse, et kooli õppekava on õpingute alusdokument, milles lõpetamisel saavutatavad õpiväljundid on kooskõlas Eesti kvalifikatsiooniraamistiku teisel tasemel kirjeldatud üldnõuetega.

Kutseõppeasutuse seaduse § 23¹ lõike 1 kohaselt on ettevalmistav õpe isikuarengu õppekavarühmas olev tasemeõpe, mille tulemusel omandatakse keskharidus- või kutseõppes õpingute jätkamiseks vajalikud kompetentsid teisel kvalifikatsioonitasemel. Teisisõnu arvestatakse kooli õppekava koostamisel asjaolu, et ettevalmistava õppe käigus ei tõuse õpilase haridustase, vaid arendatakse tema õpioskusi ja teisi õpingute jätkamiseks vajalikke kompetentse.

Lõikega 2 määratletakse ettevalmistava õppe kooli õppekavas esitatav andmestik. Selle kohaselt tuuakse kooli õppekavas välja õppe eesmärk ja ülesanded, õppe läbimisel saavutatavad õpiväljundid, õpingute alustamise ja lõpetamise nõuded, õppekava moodulid, nende maht ja õpiväljundid ning õpilase vajadustest lähtuva individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise põhimõtted.

Õppe eesmärk ja ülesanded tulenevad seadusest. Selle kohaselt on õppe eesmärk tagada õpilase valmisolek õpingute ja tööeluga seotud otsuste tegemiseks ja elluviimiseks. Õppe ülesanne on toetada õpilast enese tundmaõppimisel ja valikuvõimaluste mõistmisel.

Lõigetega 3 ja 4 sätestatakse kooli õppekavas kirjeldatavate moodulitega seonduv. Ühelt poolt määratletakse, et kooli õppekavas esitatakse kohustuslike ja valitavate moodulite kirjeldused,

mis hõlmavad õppimis- ja enesemääratluspädevust, eesti keele ja suhtluspädevust, matemaatika- ja digitehnoloogiapädevust; karjääri ja tööelupädevust ning sotsiaalseid ja eluks vajalikke oskusi.

Ettevalmistavas õppes keskendutakse selliste pädevuste arendamisele, mis loovad tugeva aluse baasoskuste süsteemseks arendamiseks põhikoolijärgses õppes. Õppimis- ja enesemääratluspädevuse arendamine toetab õpilase iseseisvust, vastutustunnet ja suutlikkust enda õppimist teadlikult juhtida, mis on edasiste õpingute ajal eduka toimetuleku eelduseks. Eesti keele ja suhtluspädevuse arendamine tagab arusaamise õppeprotsessist, toetab mõtlemise ja eneseväljenduse arengut ning loob eeldused edukaks osalemiseks õppetöös. Matemaatika- ja digitehnoloogiapädevuse arendamine aitab kujundada loogilist mõtlemist, probleemilahendamise oskust ja digivahendite teadlikku kasutamist, mis on vajalikud nii erinevates õppeainetes kui ka igapäevases toimetulekus. Karjääri- ja tööelupädevuse ning sotsiaalsete ja eluks vajalike oskuste lõimimine õppeprotsessi suurendab õpilase motivatsiooni õppida, toetab koostööoskuste ja eneseregulatsiooni arengut ning aitab mõtestada õppimise seost edasiste haridus- ja töövalikutega. Eeltoodud pädevusteterviklik ja sihipärane arendamine ettevalmistavas õppes võimestab õpilast pärast põhikooli õpinguid jätkama ning toetab tema edukat toimetulekut muutuvus õpi- ja elukeskkonnas.

Teisalt tuuakse välja, et moodulite valik sõltub õpilase individuaalsetest vajadustest ehk moodulid, nende maht arvestuspunktides, õpiväljundid ning lävendi taseme hindamiskriteeriumid määratletakse õpilase individuaalses õppekavas. Ettevalmistava õppe eesmärgi saavutamiseks on oluline, et õpilase vajadustest sõltumata on õpi- ja karjääriplaneerimise oskuste kujundamine kohustuslik. Samuti tuleb õppekava koostamisel ja rakendamisel arvestada, et õpe oleks eluline ning arendaks nii õpilase iseseisva õppimise kui ka koostööoskusi.

Paragrahvis 6 sätestatakse ettevalmistava õppe lõpuks õpilase saavutatavad õpiväljundid.

Vastavalt ettevalmistava õppe eesmärgile on õppija jaoks oluline enese tundmaõppimine ja valikuvõimaluste mõistmine. Samuti on oluline tagada tema valmisolek õpingute ja tööeluga seonduvate karjääriotsuste tegemiseks, mis hõlmab vajaduspõhiselt erinevate pädevuste või kompetentside arendamist, näiteks ainealased oskused, probleemilahendusoskus, ajajuhtimise oskus, finantskirjaoskus vms. Ettevalmistava õppe õppekava eesmärk erineb erialaõppe eesmärgist suuresti just seetõttu, et fookuses on enesemääratluspädevuse kujunemise toetamine. Olulised on muutustega toimetuleku ja probleemilahendamise oskused, praktilisest kogemusest õppimine, planeerimise ja eesmärgistamise oskus, enda motiveerimise ja eneseanalüüsi oskus, aga ka enda vaimse ja füüsilise tervise eest hoolitsemise oskus.

Ettevalmistava õppe läbinud õpilane saavutab õpingute lõpuks järgmised õpiväljundid: teeb juhendamisel teadlikke valikuid õpingute jätkamiseks, arvestades enda huve, võimeid, võimalusi ja tööturu vajadusi; tegutseb eesmärgipäraselt ja tulemuslikult oma eesmärkide saavutamiseks ning küsib vajaduse korral nõu ja tuge lähedastelt inimestelt ja juhendajalt; kasutab sobivaid õpiviise ja -strateegiaid, et täiendada teadmisi ja oskusi õpingute jätkamiseks vajalikes õppeainetes; kasutab eesti keelt harjumuspärastes õppe-, suhtlus- ja koostööolukordades, järgides käitumis- ja suhtlusnorme; kasutab erinevaid teabeallikaid ja digitehnoloogiat õppimiseks ja isikliku arengu eesmärgil, järgides turvalise ja vastutustundliku käitumise põhimõtteid; järgib õpiülesannete täitmisel ja koostööd tehes juhiseid, kokkuleppeid ja käitumisreegleid ning peab kinni kokkulepitud ajakavast.

See, milliseid teadmisi ja oskusi õpilane just ettevalmistava õppe käigus arendab, sõltub tema individuaalsetest vajadustest.

Paragrahviga 7 kehtestatakse nõuded kooli õppekava alusel koostatavale õpilase individuaalsele õppekavale.

Lõikes 1 sätestatakse minimaalselt nõutav andmestik individuaalse õppekava koostamisel ning rõhutatakse, et õpilaste vajadustest lähtuv individuaalne õppekava tuleb koostada kooli õppekava alusel esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem kui kahe kuu möödumisel õpilase vastuvõtmisest arvates. Individuaalne õppekava koostatakse õpetajate ja tugispetsialistide koostöös.

Ettevalmistava õppe raames koostatakse iga õppija jaoks individuaalne õppekava, mille aluseks on kooli õppekava, kuid mille sisu ja ulatus kavandatakse lähtudes õppija isiklikest eesmärkidest ja arenguvajadusest. Õppekava koostatakse koostöös õppija ja tema seadusliku esindajaga esimesel võimalusel, kuid määruse tasandil on vajalik tagada paindlikkus – õpilase paremaks tundmaõppimiseks on ette nähtud kuni kahekuuline periood pärast õppesse vastuvõtmist. Sellise ajalõtku jätmine on oluline, et rühmajuhendajatel oleks piisavalt aega õpilast ja tema vajadusi tundma õppida.

Individuaalses õppekavas tuuakse ära õpilase üldandmed, õpilase vajadustest lähtuvad õppe eesmärgid ja individuaalne arenguplaan nende saavutamiseks, eesti keele oskuse tase ja arendamise vajadused (eriti oluline just eesti keelest erineva õppekeelega põhikoolilõpetajate vaates seoses eestikeelsele õppele üleminekuga), moodulite nimetused, maht ja lävendi taseme hindamiskriteeriumid, moodulite hindamise põhimõtted ja korraldus, õppekorraldus ja ajakava, aga ka individuaalse õppekava läbivaatamise kord ja kehtivuse periood.

Individuaalse õppekava koostamine on sisuline ja mitmetahuline protsess, mis eeldab õppija tugevuste ja vajaduste, sh tervises seisundi, sotsiaalsete või keeleliste eripärade, mõistmist. Õige toetuse pakkumiseks on vaja koguda infot õppija senise õpiteekonna, oskuste ja võimete kohta. Sageli on vaja teha koostööd tugispetsialistidega, näiteks eripedagoogi või psühholoogiga, ning suhelda vanemate või hooldajatega. Oluline on koos õpilasega seada eesmärgid, mis lähtuvad õppija tegelikest vajadustest ja arenguvõimest. Need eesmärgid peavad olema selgelt sõnastatud, mõõdetavad ning võimaldama õppijal edeneda omas tempos. Eesmärkide seadmine vajab arutelu ning kokkuleppeid nii rühmajuhendaja, õpetajate kui ka teiste toetavate spetsialistide vahel.

Samuti võib olla vaja kohandada ajakava või õppemahtusid, pakkuda lisatuge teatud ainetes või rakendada alternatiivseid õppimisviise. Selliste otsuste tegemine nõuab pisut aega ning teadmisi õppijale sobivate lähenemisviiside leidmiseks. Lisaks tuleb individuaalse õppekava koostamisel läbi mõelda, kuidas toimub regulaarne tegevuste ülevaatamine, tagasiside andmine ning õppekava vajaduspõhine ajakohastamine. See tagab, et õppekava ei jää pelgalt formaalsuseks, vaid muutub praktiliseks tööriistaks õppija arengu toetamisel.

Läbimõeldud kohandused ja ajaliselt planeeritud individuaalse õppekava rakendamine aitab luua õpikeskkonna, kus iga õppija saab areneda vastavalt enda võimalustele ja vajadustele.

Lõikega 2 kehtestatakse, et individuaalse õppekava koostamisse kaasatakse õpilane ning alaealise õpilase puhul ka tema seaduslik esindaja. Siinkohal on oluline, et individuaalne

õppekava peab lähtuma eeskätt õpilase vajadustest ja võimetest, mida hindab kool, mitte üksnes tema soovidest.

Lõikega 3 nähakse ette võimalus esitada individuaalses õppekavas vajadusel ka õppekorralduslikud erisused ja õpilasele määratud tugiteenused ja -meetmed. Nagu kutse- ja üldharidusõppes tervikuna, lähtutakse ka ettevalmistavas õppes õpilase arengu toetamisel kaasava hariduse põhimõttest, mille kohaselt tagatakse õpilasele tema individuaalsetest vajadustest tulenevalt võimetekohane õpe ja vajalik tugi.

Koolil on kohustus jälgida õpilase arengut ja toimetulekut õppekeskkonnas ning vajaduse korral kohandada õpet õpilase individuaalsete vajaduste ja võimete järgi. Individuaalse õpiteekonna kujunemise toetamiseks pakub kool mitmekesiseid õppemeetodeid, individuaalset juhendamist ja nõustamist ning süsteemset koostööd õpilase, õpetajate ja tugispetsialistide vahel.

Õpilase individuaalsusega arvestamiseks võib kool teha loetletud muudatusi või kohandusi, mis võimaldavad õpilasel saavutada õppekavas seatud õpiväljundid.

Lõikes 4 sätestatakse, et rühmajuhendaja hindab individuaalse õppekava rakendumist koos õpilase ja õpet läbiviivate õpetajatega vähemalt kord poolaastas ja vajadusel viib õppekavasse sisse muudatused. Sellega tagatakse, et õpe on asja- ja ajakohane ning arvestab õpilase arenguvajadusi.

Eelnõu §-s 7 sätestatud isikuandmete töötlemine

Eelnõu § 7 näeb ettevalmistavas õppes ette isikuandmete töötlemise õpilase individuaalse õppekava koostamisel ja rakendamisel. Igasugune isikuandmete töötlemine puudutab isiku põhiõigusi. Isikuandmete töötlemisel riivatakse enamasti isiku õigust eraelu puutumatusse, mis on igapäevasele tagatud põhiseaduse §-ga 26. Isikuandmete töötlemine eelnõu § 7 alusel hõlmab õpilase üldandmeid, õpi- ja arenguvajadusi, eesti keele oskuse taset ning individuaalse õppekava sisu ja selle rakendamiseks vajalikke õppekorralduslikke erisusi ja tugimeetmeid. Tegu on senise hariduskorraldusliku praktika õigusliku täpsustamisega, mille eesmärk on anda selge normatiivne raamistik individuaalsest vajadusest lähtuva õppe kavandamiseks seadusest tuleneva ülesande täitmisel.

Isikuandmete töötlemise eesmärk on võimaldada ettevalmistava õppe kavandamine viisil, mis toetab õpilase õpiväljundite saavutamist ja tema õpitee jätkumist. Nimetatud eesmärki ei ole võimalik saavutada ilma õpilase individuaalse olukorra, varasemate teadmiste ja oskuste, sh keeleoskuse taseme arvestamiseta. Iga §-s 7 nimetatud andmekategooria on otseselt seotud individuaalse õppekava konkreetsete elementide koostamise ja rakendamisega ega teeni iseseisvat ega kõrvalist eesmärki.

Sama eesmärki ei ole võimalik saavutada vähem eraelu riivavate vahenditega. Individuaalse õppekava koostamine eeldab paratamatult isikustatud teavet õpilase õpivajaduste ja arengutaseme kohta, kuna anonüümne või üldistatud teave ei võimalda teha sisulisi otsuseid konkreetse õpilase õppe sisu, mahu ega vajalike tugimeetmete kohta. Töötlemine on piiratud üksnes nende andmetega, mis on vältimatult vajalikud individuaalse õppekava koostamiseks ja selle rakendamise jälgimiseks, ning andmete kogumine ei ulatu kaugemale ettevalmistava õppe eesmärgist.

Isikuandmete töötlemine on mõõdukas, kuna kogutavate andmete ulatus on piiratud, seotud vahetult haridusliku toe osutamise ja ei ületa põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ega kutseõppeasutuse seaduses ette nähtud andmekoosseisu. Määrus ei laienda senist andmetöötluse praktikast ega loo uusi andmetöötluse eesmärgi, vaid täpsustab olemasolevat regulatsiooni, suurendades õigusselgust nii andmesubjekti kui ka haridusasutuse jaoks. Isikuandmeid töödeldakse üksnes õppeasutuse sees konkreetse õppevormi raames ning andmeid ei kasutata muudel eesmärkidel ega edastata väljapoole seadusest tuleneva ülesande täitmist.

Arvestades isikuandmete töötlemise laadi, ulatust ja konteksti, ei kujuta eelnõu § 7 kohane andmetöötlus kõrge riskiga töötlemist isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 35 tähenduses. Töötlemine on piiratud konkreetse haridusliku eesmärgiga, ei hõlma andmete süstemaatilist jälgimist, automatiseeritud otsuste tegemist ega andmete kombineerimist teiste andmekogudega ning toimub kontrollitud keskkonnas seadusest tuleneva ülesande täitmisel. Seetõttu ei ole andmekaitsealase mõjuhindangu koostamine vajalik.

Paragrahv 8 reguleeritakse ettevalmistava õppe rahastamist. Rahastamise põhimõtete sätestamisel tuginetakse aastatel 2019–2024 kutsevalikuõppe rahastamisel kasutatud kulukomponentidele nagu rühmajuhendaja, õpetajate ja tugispetsialistide (nt eripedagoog, psühholoog, sotsiaalpedagoog) tööjõukulu, õppekirjanduse, õpisündmuste (nt õppekäigud, töötubade läbiviimine), infotehnoloogiliste vahendite ning koolilõuna toetuse arvestuslik kulu.

Lõigetes 1–3 sätestatakse, et ettevalmistava õppe rahastamisel kasutatakse ühikuhinda. Sätestatakse põhimõte, mille kohaselt määrab valdkonna eest vastutav minister ühikuhinna käskkirjaga üheks kalendriaastaks.

Ühikuhinna arvestuslik alus hõlmab õpetajate, tugispetsialistide ja rühmajuhendajate tööjõukulu, õppevahendite, õpisündmuste, infotehnoloogiliste vahendite kulu ning koolilõuna toetuse arvestuslikku kulu. Ühikuhinna eelarvestamisel lähtutakse tööühikute analüüsis esitatud järeldusest, et õpperühma ehk kuni 15 õpilasele õppe pakkumiseks on vaja arvestada ühe õpetaja, ühe tugispetsialisti ning ühe rühmajuhendaja ametikohaga. Õpetajate, tugispetsialistide või rühmajuhendajate tööjõukulude arvestamiseks korrutatakse nende arvestuslik ametikohtade arv PGS § 76 alusel Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud õpetaja töötasu alammääraga. Õpetajate ja tugispetsialistide tööjõukulude arvestamisel lisatakse eelnevale ka diferentseerimiskomponent. 2026. aastal on õpetaja palga alammäär 1970 eurot ja diferentseerimiskomponent 22% sellest. Õppevahendite, õpisündmuste komponendina arvestatakse ühikuhinna hulka õpilase kohta 350 eurot aastas. Ühikuhinna hulka kuuluva koolilõuna toetuse arvestamise aluseks on 200 õppepäeva õppeaastas ja vähemalt 1.25 eurot päevas õpilase kohta, mis on võrdne kutsehariduse tasemeõppes osalevate õpilaste koolilõuna toetuse määraga.

Ühikuhind ehk ühe õppija arvestuslik maksumus ettevalmistava õppe läbiviimisel kujuneb eeltoodud komponentide põhjal ja on 2026. aastal 7854 eurot aastas. Kokkuvõtlik aastase ühikuhinna arvestuskäik on esitatud kuluridade kaupa tabelis 1.

Tabel 1. Ühikuhinna arvestus

Kulu liik	Arvestuse alus	Ühik	Kulu, €	Õpilaste arv	Kulu õpilase kohta, €
-----------	----------------	------	---------	--------------	-----------------------

Õpetaja tööjõukulu	1	Ametikoht	38 589	15	2573
Tugispetsialisti tööjõukulu	1	Ametikoht	38 589	15	2573
Rühmajuhendaja tööjõukulu	1	Ametikoht	31 630	15	2109
Õppevahendid, õpisüüdmused, infotehnoloogilised vahendid	1	Õpilane	350	1	350
Koolilõuna	200	Päev	1,25	1	250
Kogukulu õpilase kohta aastas					7854

Võrdluseks: tasemeõppes on ühe kutseõppe õpilase, kelle õppekavajärgne iseseisva töö osakaal üldharidus- ja põhiõpingute õppe mahust on arvestuslikult kuni 30%, kulu aastas minimaalselt 3090 eurot ja maksimaalselt (v.a muusikat õpetavates koolides) 9994 eurot. Viimasel juhul on tegemist põhjalikku pedagoogilist sekkumist vajava õpilasega. Ettevalmistava õppe ühikuhinna leidmisel on arvestatud, et rühmas on nii suuremat kui väiksemat tuge vajavaid õpilasi, kellele kool saab eraldatud raha ulatuses tuge pakkuda vastavalt konkreetsele toevajadusele.

Kooli haldamise kulu on tagatud tegevustoetusega, seepärast ei ole seda ühikuhinnas arvestatud. Ühikuhind on ühe õpilase kohta leitud arvestuslik summa, mille kasutamine ei eelda täpset arvestamise aluseks olevat ametikohtade arvu olemasolu.

Lõikes 4 sätestatakse, et ettevalmistava õppe korraldamiseks eraldab riik rahalised vahendid ettevalmistavat õpet korraldavatele koolidele, arvestades kutseõppeasutuse seaduse § 23² lõike 2 kohaselt õpperühma avamise vajalikkust piirkonnas, õpilaste arvu 10. novembril ja 10. märtsil ettevalmistava õppe õppekaval Eesti hariduse infosüsteemis, aga mitte vähem kui kaheksa ühikuhinna ulatuses. Teisisõnu on õppe tellimise ja rahastamise aluseks nii piirkonna vajaduse prognoos, mille alusel tehakse iga uue õppeaasta tellimus, kui ka konkreetse kuupäevaga fikseeritud andmed infosüsteemis.

Minimaalne koolile eraldatav summa on vähemalt 8 ühikuhinda. Seda põhjusel, et ka piirkonnas, kus prognoosi kohaselt on mittejätkaajaid vaid mõni üksik, oleks võimalik koolil siiski ettevalmistavat õpet pakkuda. Ei ole mõeldav, et Hiiumaa noor peaks astuma ettevalmistavasse õppesse mandril. Töörühma arvutuste kohaselt on 8 ühikuhinda minimaalne eelarve, et õpperühm oleks võimalik avada. Kuna ettevalmistav õpe saab toimuda kuni 15 õpilasega rühmas, siis tellitakse koolilt nii mitu õpperühma, kui prognoosi järgi antud piirkonnas ette nähakse.

Juhul kui prognoositav õpilaste arv on alla 8, siis tellitakse 1 rühm ja eraldatakse raha 8 ühikuhinna ulatuses. Näiteks, kui prognoosi kohaselt on vaja õpet 7 õpilasele, antakse 8 ühikuhinda. Kui prognoositav õpilaste arv on 9–15, siis antakse raha vastavalt õpilaste arvule, näiteks 10 õpilase puhul antakse 10 ühikuhinda. Iga järgmise rühma tellimisel kehtib sama loogika. Näiteks, kui prognoosi järgi on vaja 21 kohta, tellitakse 2 rühma, millest esimese rühma eest makstakse maksimaalsed 15 ühikuhinda ja teise rühma eest makstakse lisaks 8 ühikuhinda, kokku 23 ühikuhinda (15+8). Kui prognoosi järgi on vaja aga 26 kohta, siis makstakse 26 ühikuhinda (15+9). Seega, kui lisanduvate õpilaste arv on 1–8, makstakse alati 8 ühikuhinda, kui lisanduvaid õpilasi on 9–15, siis makstakse õpilaste arvule vastav ühikuhindade arv.

Kool ei pea rühmade avamisel lähtuma eelpool toodud arvestusest, vaid võib 26 õpilase õppeks saadud raha eest moodustada kahe kuni 15-õpilasega rühma asemel ka näiteks neli väikerühma, millest igaühes on kuni 8 õpilast.

Kutseõppeasutuse seaduse § 23² lõike 2 ja käesoleva määruse § 2 lõike 1 kohaselt peab riik ettevalmistava õppe läbiviimise ülesande otsuse või kokkuleppe ja rahastuse eraldama, võttes arvesse õpperühma avamise vajalikkust piirkonnas. Selleks, et kool saaks vajaliku personali komplekteerida, eraldatakse koolile prognoositud õpilaste arvu alusel ühikuhinna põhjal arvatatud eelarve neljaks kuuks (september kuni detsember). Ülejäänud õppeaasta rahastus (jaanuar–august) planeeritakse järgmise kalendriaasta eelarvesse (eelarve eraldatakse alati kalendriaastaks) EHISE 10. novembri andmete alusel. Kui õpilaste arv järgmisel eelarveaastal tõuseb, eraldatakse lisaraha 10. märtsi andmete alusel.

Näide 1. Prognoosi järgi on piirkonnas vaja avada koht 17 õpilasele. Koolilt tellitakse 2026/2027. õppeaastaks 2 rühma ja rahastatakse 23 (15+8) ettevalmistava õppe kohta. Ühikuhind on 7854 eurot õpilase kohta. Kokku eraldatakse koolile 2026. aasta nelja kuu eest, st septembrist detsembrini ettevalmistava õppe läbiviimiseks 2026. aasta alguses:
 $23 \times 7854 : 12 \times 4 = 60\,214$ eurot.

10. novembri seisuga EHISE tegelike andmete alusel eraldatakse koolile eelarve järgmise kalendriaasta kaheksaks kuuks (jaanuar–august) ja vajaduse korral ka lisaraha täiendavalt vastu võetud õpilaste eest.

Kui sügisel selgub, et piirkonnas on vaja rohkem ettevalmistava õppe kohti, võtab kool kokkuleppel HTMiga vastu tellitust rohkem õpilasi ja riik eraldab selleks ka vastavad vahendid. Raha eraldamise aluseks on õpilaste arv EHISEs 10. novembri seisuga. Prognoosist lähtuvalt antud ülesande mahust rohkem vastu võetute eest eraldatakse üldjuhul lisaraha järgmise aasta eelarvesse. See on otstarbekas, kuna jooksva aasta eelarvesse raha eraldamisel võib koolil olla keeruline see enne aasta lõppu ära kasutada.

Näide 1a. Koolilt telliti 2026/2027. õppeaastaks 2 rühma ja rahastati 23 ettevalmistava õppe kohta. 2026.aasta 10. novembri EHISE andmetest selgus, et kool on vastu võtnud 25 õpilast. Seega antakse koolile 2026/2027. õa lisandunud 2 ettevalmistava õppe õpilase kohta 2026. aasta nelja kuu eest (septembrist detsembrini):
 $2 \times 7854 : 12 \times 4 = 5236$ eurot.

Kui koolilt telliti küll õpperühm, aga ühtegi õpilast vastu ei võetud, ei küsita koolilt nende nelja sügiskuu eest (september–detsember) makstud toetust tagasi, sest kool on pidanud kohad looma, sh ametikohad komplekteerima. Küll aga ei maksta avamata jäänud õpperühma eest järgmise 8 kuu eest (jaanuar–august). Kui õpilaste arv on tellitust väiksem, ei küsita samuti jooksva õppeaasta nelja sügiskuu (september–detsember) toetust tagasi, kuid järgmise 8 kuu (jaanuar–august) rahastamisel arvestatakse väiksema õpilaste arvuga.

Näide 1b. EHISE 10. novembri andmetel õpib tellitud 23 õpilase asemel koolis 25 ettevalmistava õppe õpilast, seega eraldatakse koolile 2027. aasta eelarvesse 25 õpilase 8 kuu raha:
 $25 \times 7854 : 12 \times 8 = 130\,900$ eurot.
Seega on kool saanud 2026/2027. õppeaastaks 25 õpilase eest kokku 196 350 eurot (12 x 7854)

Näide 1c. EHISe 10. novembri andmetel õpib tellitud 23 õpilase asemel koolis 12 ettevalmistava õppe õpilast, seega eraldatakse koolile 2027. aasta eelarvesse 8 kuu raha ainult 12 õpilase eest:

12 x 7854 : 12 x 8 = 62 832 eurot.

Tavapäraselt võetakse taoliste õpilaste arvude aluseks EHISes olevad andmed 10. novembri seisuga, sest vastavalt Eesti Vabariigi haridusseaduse § 10³ lõikele 2 peab valla- või linnavalitsus tagama õppimiskohustuse täitmise hiljemalt 1. novembril, millest tulenevalt peab EHISes olema vastav kanne 10. novembriks tehtud. Seega, 10. novembriks peavad kõik õppimiskohustuslikud noored olema mõne üldhariduskooli või kutseõppeasutuse õpilaste nimekirjas. Õpilased, kes pärast 10. novembrit ettevalmistavasse õppesse lisanduvad, saavad olla kas kutse(keskhariduse) või gümnaasiumiõppe katkestajad. Selleks, et aga rahastada õppekohti ka nende õpilaste jaoks, kes asuvad õppima pärast 10. novembrit, vaadatakse EHISe andmed uuesti üle järgmise kalendriaasta 10. märtsi seisuga ning tehakse sarnane lisaraha arvestus nagu õppeaasta esimese nelja kuu puhul – kui õpilasi tuleb juurde, siis lisatakse kooli eelarvesse lisandunud õpilaste arvule vastavalt 8 kuu ühikuhind. Kui aga õpilaste arv väheneb võrreldes 10. novembri seisuga, siis toetust (osaliselt) tagasi ei nõuta.

Näide 1d. 2027. aasta 10. märtsil õppis koolis EHISe andmetel 27 ettevalmistava õppe ehk 2 võrra rohkem kui 2026. aasta 10. novembril. Nende õpilaste õppe jaoks eraldatakse koolile 2027. aasta eelarvesse lisaks 2 õpilase 8 kuu raha:

2 x 7854 : 12 x 8 = 10 472 eurot.

Seega on kool saanud 2026/2027. õa esimesel 4 kuul 25 õpilase eest 65 450 eurot ja 2026/2027. õa viimasel 8 kuul 27 õpilase eest 141 372 eurot, kokku 206 822 eurot.

Järgmiseks õppeaastaks (2027/2028) esitatakse tellimus 2027. aasta alguses vastavalt prognoosile ja jätkub sarnane rahastamise skeem.

Rahastamine, mis lähtub nii prognoosist kui ka tegelikust õppijate arvust, tagab ühelt poolt koolile rahalised vahendid õpperühma vastuvõtu ettevalmistamiseks (personali värbamine, õpperuumide ettevalmistamine jms kulu) ja õppe läbiviimiseks, teiselt poolt võimaldab Haridus- ja Teadusministeeriumil vajaduspõhiselt suurendada või vähendada õppe pakkumist koolides (maakondades) vastavalt hetkeolukorrale. Kui ettevalmistavat õpet vajavate õpilaste hulk on väga suur, siis saab aasta jooksul sõlmida kokkuleppeid uute rühmade avamiseks, kui aga õppe vajajate arv väheneb, ei ole riigil kohustust kõikidelt senistelt õppe pakkujatelt seda tellida ega avamata õpperühmi rahastada.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Mõju sihtrühm: põhikooli lõpetanud isikud

Määruse eelnõul on mõju (alates 2026. aastast) põhikooli lõpetanud eelkõige kuni 18-aastastele isikutele, kes ei ole valmis jätkama õpinguid kohe pärast põhihariduse omandamist või kellel ei õnnestu gümnaasiumisse või kutseõppeasutusse õppima pääseda (vastuvõtutingimuste

täitmine ebaõnnestus). Ettevalmistava õppe sihtrühmaks on vabade kohtade olemasolul ka kõik kuni 26-aastased noored, kelle haridustee on piirdunud põhihariduse omandamisega.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju kirjeldus

Pärast põhihariduse omandamist jätkab õpinguid kesk- või kutseharidusõppes u 96% tänastest põhikoolilõpetajatest. Muudatus mõjutab eeskätt neid orienteeruvalt 4–5% õppijaist (2025. aastal suurusjärg 644–805 noort), kes prognoosi kohaselt õpinguid tõenäoliselt ei jätka. Eelnõuga avardatakse õppimiskohustuse täitmise võimalusi (mh jätkata õpinguid ettevalmistavas õppes). Seega on muudatusel mõju sotsiaalse tõrjutuse ja vaesusriskis noorte arvu vähendamisele.

Muudatuse mõju õpilastele, kellel on vähe nii õpimotivatsiooni kui ka kodust tuge õppimiseks ja õpingute jätkamiseks, on oluline. Õppimiskohustuse rakendumisest tõuseb õppetöös osalemise iga 18. eluaastani. Õppimiskohustuse täitmise erinevate võimaluste laiendamine, sh ettevalmistava õppe pakkumine (aga ka lisaõpe, avaramad valikud kutsekeskharidusõppes) võib teatud määral suurendada õppija kindlustunnet edasiõppimise valikute olemasolust. Ettevalmistav õpe tagab kindluse, et keegi ei jää õppimisvõimaluseta. Ettevalmistava õppe tulemusel on õppe lõpetaja valmis tegema endale sobiva ja jõukohase õpiteevaliku kutse- või keskharidusõppes jätkamiseks.

Peamine positiivne mõju seisneb selles, et kui kehtiva regulatsiooni kohaselt on põhihariduse omandanu väljaspool seiret, sest koolikohustus on täidetud, siis edaspidi on tagatud nii seire, sekkumine kui ka järgneva õpitee leidmise toetamine. Ettevalmistavas õppes osalemine ei ole kohustuslik, kui isik nt omandab keskharidust või kutset, läbib erialast tasemeõpet. Kui isik seda ei tee (ei ole ühegi kooli õpilaste nimekirjas), siis on isikul võimalus õppimiskohustuse täitmiseks ettevalmistavast õppes osa võtta. Õpe toimub individuaalse õppekava alusel, mis tähendab, et tuge pakutakse vastavalt konkreetse õppija vajadustele just nende pädevuste arendamiseks, mida tal on vaja, et jõuda õpingute jätkamiseni. Ettevalmistava õppe oluline tulemus on toetada kvalifikatsiooni või keskhariduse omandamiseni jõudmist.

Mõju ulatus, avaldumise sagedus ja ebasoovitava mõju risk

Mõjutatud sihtühma (ettevalmistavast õppes osasaavad isikud) suurus sõltub mitmete erinevate asjaolude kogumist. Huvi erinevates Eesti piirkondades tasemeõppesse astuda või kutset omandada võib olla erinev (nt on mõnes piirkonnas küll vabu õppekohti, aga need ei täitu), ning isikud liiguvad selle tulemusel ettevalmistavasse õppesse sõltumata sellest, et tasemeõppes on vabu õppekohti.

Prognooside kohaselt, mille aluseks on võetud EHISE andmestik, on 2025/2026. õppeaastal 9. klassi õpilasi (sh pikendatud õppeajaga) u 16 115 ehk eduka aasta korral on sellises suurusjärgus ka põhikooli lõpetajaid. Prognoosi meetodika kujundamisel on ettevalmistava õppe sihtühma suuruse leidmiseks analüüsitud eelnevate (2020–2024) aastate põhikoolilõpetajad, kes lõpetamisele järgnenud 10. novembril olid alla 18-aastased ning kes ei jätkanud õpinguid või jätkasid õpinguid kutsevaliku õppes või kes enne 18. eluaastat arvati üldharidusest välja, katkestasid kutseõpingud või langesid õpingutelt välja. Samuti on vaadatud tulevikuprognoosi tarbeks tänaste õpilaste arvu nii 9. klassis kui pikema prognoosi kujundamiseks ka 4.–8. klassi õpilaste arvu. Varasemate aastate näitajate alusel u 4–5%

põhikooli lõpetajatest ei jätka õpinguid. Lisaks on ettevalmistava õppe sihtrühmaks osad varasemalt kutsevaliku õppekava valinud noored. Nende andmete alusel võib ettevalmistava õppe sihtrühma suurus olla u 800 õpilast. Arvestades, et osad nendest liiguvad kutsekeskhariduse õppekavadele, mille esimene poolaasta on mõeldud samuti õpilünkade tasandamiseks, ning on olemas ka 2., 3. ja 4. taseme õppekavad, kus saab omandada erialaoskused keskhariduseta, on jõutud täna vajaduseni tagada ettevalmistava õppe pakkumiseks u 500 õppekohta. Kuivõrd õppimiskohustuse rakendumine 2026/2027. õppeaastast on kõigile uus, on võimalik erinevate prognooside põhjal vajadusprognoosi aluseid järgmistel aastatel täpsustada. Jätame endale võimaluse lähtuda vajadusest vahemikus 500–800 õppekohta. Oluline on, et ükski noor ei jääks ettevalmistava õppe vajaduse korral kodumaakonnas õppekohata.

Sotsiaalmajanduslik mõju pikemas perspektiivis on oluline ja positiivne eeskätt neile õpilastele, kes muidu edasi ei õpiks. Põhikoolist väljalangejate kogumäärast (0,3%)⁵ on poiste osakaal kõrgem (0,4%) ja tüdrukute väljalangevus mõnevõrra madalam (0,2%). NEET-staatusesse langemise riskitegureid uuris andmete põhjal Statistikaamet⁶ ning 2023. aastal avalikustatud tulemuste kohaselt on suurim risk NEET-staatusesse sattumiseks just neil noortel, kes põhiharidust ei omandanud. Riskirühmadeks olid veel välispäritolu noored (eriti väljaspool Eestit sündinud), varasema töökogemuseta noored, haridustee katkestanud noored (sõltumata haridusliigist või tasemest), noorelt emaks saanud naised, noored, kes olid kasvanud ilma vanemateta, kelle ema ega isa ei töötanud, ning noored, kelle ema ja isa olid madalama haridustasemega.

Ettevalmistava õppe juurutamine toetab kõigi nende riskirühmade tõenäosust saada võimalus haridusteed jätkata. Iga täna riskirühma kuuluva noore haridustee jätkumine kasvatab tõenäosust nende paremaks sotsiaalmajanduslikuks toimetulekuks nii üksikisiku kui riigi vaates.

Noored, kelle õpimotivatsioon on madal ja kes õpikohustuse laiendamise tõttu peavad ühe õppeaasta võrra kauem edasi õppima, võivad tajuda õppimiskohustuse, sh ettevalmistava õppe mõju negatiivsena. Ettevalmistava õppe tegelik mõju õpilastele võib paindliku õppekorralduse ja individuaalse õppekava ning toetusmeetmete tõttu hinnata siiski positiivseks. Toetavad meetmed avaldavad vähemalt osaliselt positiivset mõju ka õpilase motivatsioonile.

Mõju avaldub iga konkreetse isiku suhtes, üldjuhul ühekordselt (üldjuhul kestab õpe ühe õppeaasta), v.a juhul, kui isikul ei õnnestu ka järgmisel aastal liikuda edasi kesk- või kutseharidust omandama. Mõju võib olla ulatuslik isikute jaoks, kes on otsustanud, et nad pärast põhikooli lõpetamist õpinguid ei jätkata.

Sihtrühma jaoks on ebasoovitavate mõjude risk väike. Isikud saavad ettevalmistavas õppes eluks vajalikke teadmisi ja oskusi, mis võimaldavad nii õpinguid jätkata kui ka tööturule siirduda (pärast 18-aastaseks saamist). Kuna ettevalmistav õpe koosneb eneseteadlikkuse kasvu toetamisest, vajaduspõhisest võtmepädevuste (üldpädevuste) omandamisest, aga ka praktilisest erinevate erialadega tutvumisest enda valikute ja võimaluste mõistmiseks, puuduvad ebasoovitavad mõjud.

Mõju sihtrühm: haridusliku erivajadusega õppijad

⁵ Haridussilm [Haridusandmete portaal | haridussilm.ee](https://haridussilm.ee), 2022.

⁶ Statistikaamet, 2023 <https://api.hp.edu.ee/sites/default/files/2024-01/Mis%20m%C3%B5jutab%20noorte%20NEET-staatusesse%20...>, lk 21.

Ettevalmistava õppe sihtrühma kuuluvad muuhulgas haridusliku erivajadusega õpilased, mistõttu on põhjendatud analüüsida eraldi ka neile kui haavatavale ja seetõttu erilist kaitset vajavale sihtrühmale avalduvat mõju.

Mõjude analüüsimisel tuleb samas arvestada, et erivajaduste spekter on väga lai – EHISes saab põhikooliõpilasele märkida üle kahekümne erineva erivajaduse ja nende kombinatsiooni alates puuetest kuni käitumisprobleemide ja ajutiste õpiraskusteni – ning sama liiki erivajadusega õppijate tegelikud võimed, vajadused, kogemused, teadmised ja oskused võivad väga suurel määral erineda. Samuti sõltub õppija toevajadus keskkonnast, kus ta igapäevaselt õpib ja elab, näiteks autismispektri häirega õpilane võib väikeste klassidega väikeses koolis õppida edukalt tavaklassis, kuid suurte klassikomplektidega koolis vajada tugimeetmena õpet eriklassis. Kuna ka põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses on haridusliku erivajaduse mõiste määratletud selle kaudu, millist tuge õpilane õppimisel vajab – § 46 lõike 6 järgi käsitletakse haridusliku erivajadusega õpilaseks tõhustatud või erituge saavaid õpilasi –, on ka siinses analüüsis haridusliku erivajadustega õpilaste all mõeldud põhikoolis tõhustatud ja erituge saanud õpilasi. Vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 40 lõikele 1 rakendatakse tõhustatud tuge õpilasele, kes vajab vähemalt üht järgmistest teenustest: 1) pidevat tugispetsialistide teenust ja individuaalset õppekava ühes, mitmes või kõikides ainetes; 2) pidevat tugispetsialistide teenust ja osaaajaga õpet individuaalselt või rühmas; 3) pidevat tugispetsialistide teenust ja individuaalset tuge klassis toimuva õppetöö ajal; 4) õpet eriklassis. Sama paragrahvi lõike 2 järgi rakendatakse erituge õpilasele, kes vajab: 1) puudespetsiifilist õppekorraldust, -keskkonda, -metoodikat ja -vahendeid ning õppes osalemiseks pidevat tugispetsialisti teenust; 2) osaaajaga õpet individuaalselt või rühmas või pidevat individuaalset tuge klassis või õpet eriklassis.

Samuti analüüsitakse haridusliku erivajadusega põhikooliõpetajate seniseid edasiõppimise valikuid õppekavade alusel, sest sellest sõltub oluliselt see, millisel õppekaval edasiõppimine on õpilasele jõukohane. Enamus haridusliku erivajadusega õpilasi õpivad põhikoolis riikliku õppekava (RÕK) alusel, kuid võimalik on õppida ka lihtsustatud riikliku õppekava alusel. Kõik lihtsustatud riikliku õppekava alusel õppivad õpilased saavad kas tõhustatud või erituge ehk on haridusliku erivajadusega õpilased. Lihtsustatud riiklik õppekava jaguneb kolmeks tasemeks: lihtsustatud õpe (LÕK), toimetulekuõpe (TÕK) ja hooldusõpe (HÕK). Lihtsustatud õpet rakendatakse üldjuhul kerge intellektipuudega õpilastele, toimetulekuõpet mõõduka intellektipuudega õpilastele ning hooldusõpet raske ja sügava intellektipuudega õpilastele.

Lihtsustatud riikliku õppekava alusel põhikooli lõpetanud õpilase võimed, teadmised ja oskused ei ole reeglina piisavad, et õppida edasi keskhariduse tasemel. Küll aga saavad lihtsustatud õppekava alusel põhikooli lõpetanud jätkata õppimist kutseõppes nendel õppekavadel, kus omandatakse kutseoskused ilma keskhariduseta. Riikliku õppekava alusel põhikooli lõpetanute edasise haridustee valikul ei ole õppekavadest tulenevaid takistusi.

2024/2025. õppeaastal lõpetas põhikooli 15 443 noort, kellest 9% olid haridusliku erivajadusega, sh ligi 1100 õpilast õppisid põhikooli riikliku õppekava alusel ja said tõhustatud või erituge ning veidi alla 300 lõpetaja õppis põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel. 262 põhikooliõpetajat olid 1. septembri 2025 seisuga 18-aastased või vanemad, mis tähendab, et kui pikem õppimiskohustus oleks 2025. aastal juba kehtinud, oleksid nemad põhikooli lõpetades oma õppimiskohustuse täitnud.

Järgnev tabel 2 kajastab 2024/2025. õppeaastal põhikooli lõpetanud alla 18-aastaste lõpetajate õpingute jätkamist 2025/2026. õppeaastal. Edasiõppimise andmed on esitatud 10.11.2025 seisuga (ehk õpilased, kes astusid küll järgmisse kooli sisse, kuid olid novembriks juba õpingud katkestanud, on kajastatud mittejätkajatena ning kui õpilane alustas septembris õppimist gümnaasiumis, kuid liikus novembriks kutseõppesse või vastupidi, on arvestatud ainult tema viimast valikut.) Põhikoolis osutatud toe liigi ja õppekava andmed on võetud 10.11.2024 andmestikust (ehk kajastavad õpilastele põhihariduse viimasel aastal osutatud tuge/õppekava). Andmete allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem.

Tabel 2. 2024/2025. õppeaastal põhikooli lõpetanud alla 18-aastaste lõpetajate õpingute jätkamine 2025/2026. õppeaastal

	Kõik õppekavad kokku	RÕK kokku	RÕK tõhustatud tugi	RÕK eritugi	LÕK	TÕK	HÕK	IB õpe
Kõik põhikoolilõpetajad kokku (kõik vanused)	15443	15134	781	335	205	58	15	31
Alla 18-aastased lõpetajad kokku	15181	14934	763	324	196	17	3	31
Alla 18-aastastest lõpetajatest:								
Ei jätkanud	739	678	81	61	42	11	2	6
Lisaõpe	37	6	2	3	24	6	1	0
Kutsevalikuõpe	271	223	52	35	48	0	0	0
Kutseõppe 2. ja 3. tase (va kutsevalik)	123	66	16	14	57	0	0	0
Kutseõppe 4. tase (va kutsekeskharidus)	35	31	8	2	4	0	0	0
Kutsekeskharidus	3260	3241	377	110	18	0	0	1
Gümnaasium (statsionaarne õpe)	10187	10163	165	63	0	0	0	24
Gümnaasium (mittestatsionaarne õpe)	529	526	62	36	3	0	0	0
Kutseharidus kokku	3689	3561	453	161	127	0	0	1
Gümnaasium kokku	10716	10689	227	99	3	0	0	24

Andmed näitavad, et haridusliku erivajadusega põhikoolilõpetajate seas on võrreldes tavaõpilastega rohkem neid, kes õpinguid ei jätkata või kes suunduvad õppima kutseharidusse. Ligikaudu pooled neist, kes valisid edasiõppimiseks kutsevalikuõppe, on haridusliku erivajadusega. Kõigist haridusliku erivajadusega alla 18-aastastest põhikoolilõpetajatest 15% ei õpi edasi ning 10% jätkasid kutsevalikuõppes, mille alates järgmisest õppeaastast asendab ettevalmistava õpe. Just viimati nimetatud sihtrühmi mõjutab ettevalmistava õppe määrus enim, sest seni gümnaasiumis või kutseõppe õppekavadel õppimist jätkanud põhikoolilõpetajate sihtrühmad, sh haridusliku erivajadusega õpilased, saavad seda teha ka edaspidi.

Sihtrühma piiritlemisel on oluline ka välja tuua, et alates 1. septembrist 2025 on toimetulekuõppe õpilaste nominaalne õppeaeg põhikoolis 11 aastat ja hooldusõppe õpilastel 12 aastat. Seega on edaspidi kõik hooldus- ja toimetulekuõppe õpilased põhikooli lõpetades juba õppimiskohustuse täitnud. Hooldusõppe lõpetajatel on seejärel võimalik suunduda sotsiaalteenustele, toimetulekuõppe lõpetajad saavad vajaduse korral edasiõppimise valmidust kasvatada lisaõppes ning suunduda õppima kutseõppe 2. taseme õppekavale. Hooldus- ja toimetulekuõppe lõpetajad ei ole niisiis ettevalmistava õppe põhiliseks sihtrühmaks ning toimetulekuõppe lõpetanul on võimalik liikuda ettevalmistavasse õppesse üksnes vabade kohtade olemasolul kuni 26. eluaastani.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju kirjeldus

Ettevalmistav õpe loob võimaluse õppimiskohustuse täitmiseks kõikidele põhikoolilõpetajatele, sh erivajadusega õppijatele, kes ei ole leidnud endale tasemeõppes jätkamiseks kohta. Ettevalmistav õpe ei vähenda seega erivajadustega õpilaste võimalusi tasemeõppes edasi õppida, vaid vastupidi – annab garantii, et kui õpilane tasemeõppes õppimiskohta ei saa, on tal võimalus siiski õpinguid ettevalmistavas õppes jätkata. Seega on määruse mõju erivajadustega õppijate õppimisvõimalustele positiivne.

Ettevalmistava õppe sisu ja korraldus arvestab õppijate individuaalsete vajadustega, mille alla kuuluvad ka erivajadused, seega toetab see õpe erivajadustega õppijaid ning aitab tagada paremaid edasiõppimisvõimalusi.

Ettevalmistav õpe asendab senise kutsevalikuõppe, mille eesmärgid, korraldus, vastuvõtutingimused ja ajakava erinesid ettevalmistava õppe määrukses kavandatud. Kuigi kutsevalikuõppe pakkumise lõpetamine on reguleeritud kutseõppeasutuse seaduses ega ole seega otseselt ettevalmistava õppe määruse kehtestamise mõju, on siinkohal asjakohane analüüsida ka nende muudatuste mõju erivajadustega õppijatele, kuna ettevalmistav õpe erineb senisest kutsevalikuõppest.

Seni said noored, kes vajasisid täiendavat ettevalmistust õpingute jätkamiseks, kandideerida kutsevalikuõppesse juba põhivastuvõtus. Samas võis kool ka otsustada õpilast kutsevalikuõppesse mitte vastu võtta. Ettevalmistavasse õppesse õpilane põhivastuvõtu ajal kandideerida ei saa, kuna kõikide põhikoolilõpetajate puhul on esmane siht jätkamine tasemeõppes. See printsiip kehtib ka haridusliku erivajadusega põhikoolilõpetajate puhul, sest juhul, kui õpilane vajab veel n-õ küpsemisaega ega ole valmis kandideerimisprotsessi läbima, saab ta esitada avalduse lisaõppes jätkamiseks. Kui haridusliku erivajadusega õpilane soovib tasemeõppes jätkata, peab ta paratamatult sinna kandideerima, mis võib olla stressirohke olukord. Seetõttu on oluline, et kõikidesse kutseõppeasutustes, aga ka gümnaasiumide vastuvõtukomisjonidesse oleksid kaasatud tugispetsialistid, kes oskavad vastuvõttu vastavalt õpilaste erinevatele vajadustele korraldada ja õpilasi juba vastuvõtu ajal toetada. Kui aga haridusliku erivajadusega õppija või tema pere on veendunud, et ainuõige valik õpingute jätkamiseks on ettevalmistav õpe ega soovi eelnevalt tasemeõppesse kandideerida, siis selline võimalus on olemas – õpilane ei ole kohustatud põhivastuvõtus kandideerimisavaldust esitama. Ta võib ka oodata, kuni tekib võimalus esitada avaldus ettevalmistavasse õppesse. Ühelt poolt läheb õpilase ooteaeg pikemaks, samal ajal ei pea ta erinevalt varasemast enam kartma, et talle kohta ei leidugi, sest kõigile põhiharidusega õppimiskohustuslikele õpilastele, kes ei ole saanud kohta kutseõppes või gümnaasiumis, tagab riik koha ettevalmistavas õppes.

Ettevalmistava õppe peamiseks sihtrühmaks on õppimiskohustuslikud õpilased ja ülejäänud (kuni 26-aastased, k.a) noored pääsevad õppima juhul, kui on vabu kohti. See võib piirata nende haridusliku erivajadusega õpilaste võimalusi, kes on täisealised ja said seni õppida kutsevalikuõppes. 2025. aastal lõpetanutest, kes valisid õpingute jätkamiseks kutsevalikuõppe, oli iga kolmas 18-aastane või vanem. Selleks, et õppimisvõimalused ei väheneks, on oluline suurendada vastuvõttu 2. ja 3. taseme kutseõppe õppekavadel ning töötada välja uusi 2. ja 3. taseme õppekavasid. Sellega on Haridus- ja Teadusministeerium juba alustanud ning selleks, et õppekavade arendus tugineks õppijate, koolide, aga ka tööandjate tegelikele vajadustele ja ootustele, on käimas 2. ja 3. taseme õppekavade rakendumise uuring, mille tulemused saavad aluseks õppekavade edasisele arendusele.

Mõju sihtrühm: riik, sh riigigümnaasiumid ja -kutseõppeasutused

Ettevalmistavat õpet hakatakse pakkuma eeskätt riigikoolivõrgus. Riik peab 2025/2026. õppeaastal 27 gümnaasiumit. Seejuures peab riik gümnaasiumit igas maakonnas – Harjumaal koos Tallinnaga asub 7 riigigümnaasiumi, Ida-Virumaal 5 riigigümnaasiumi, Tartumaal ja Läänemaal 2 riigigümnaasiumi. Ülejäänud maakondades asub üks riigigümnaasium. Lisaks peab riik ka nelja täiskasvanute gümnaasiumi. Riigi peetavaid kutseõppeasutusi on kokku 24. Ka kutseõppeasutused asetsevad üle Eestis, igas maakonnas. Ettevalmistava õppe õppekohad tagab eelnõu kohaselt riik riigikoolide võrgu toel. Erandjuhul (tulenevalt õppe ligipääsetavuse vajadusest) võib ülesande kohaliku omavalitsuse nõusolekul anda täitmiseks ka kohalikule omavalitsusele. Ettevalmistavat õpet hakkab pakkuma kokku 20–24 kooli üle Eesti.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Mõju kirjeldus

Muudatus mõjutab gümnaasiumeid ja kutseõppeasutusi, kuna tõenäoliselt tuleb igas maakonnas leida võimalused ettevalmistava õppe pakkumiseks, sest üheski maakonnas tõenäoliselt ei eksisteeri olukorda, kus kõik põhikoolilõpetajad jätkavad järgmisel õppeaastal õpinguid gümnaasiumi või kutseõppeasutuse läbiviidavas tasemeõppes või alustavad kutse omandamist. Seega analüüsitakse ja prognoositakse Haridus- ja Teadusministeeriumis piirkondade kaupa vajadust ettevalmistava õppe õppekohtade pakkumiseks ning antakse konkreetse piirkonna riigikoolidele vastav ülesanne.

Ettevalmistava õppe läbiviimiseks õpperühmade loomise vajaduse üle otsustab riik. Muudatuse mõju erinevatele koolidele, kes hakkavad pakkuma ettevalmistavat õpet, sõltub sellest, kas kool on varem kutsevaliku õpet pakkunud või mitte. Mõju kutseõppeasutustele, kellele ülesanne antakse, on pigem väike. Analoogne õpe on 2019. aastast kutseõppeasutustes rakendunud kutsevalikuõpe, mille põhieesmärk on sarnane, kuid enam kutseõppe valikute ja võimaluste tutvustamise poole kaldu. Lisaks on kutseõppeasutused teadlikud õppe sihtrühmast. Senist kogemust arvestades võib öelda, kutseõppeasutuste valmisolek õpet läbi viia toob kaasa mõningate protsesside ümberkorraldamise, kuid mitte suures ulatuses. Õppimiskohustuse seaduse eelnõu koostamisel kohtuti ka riigigümnaasiumide tugispetsialistidega ning nende sõnul on seesugune õpe vajalik ja võiks rakenduda ka riigigümnaasiumides. Senise kogemuse puudumise tõttu on mõju suur nendele riigigümnaasiumidele, kelle jaoks on tegemist uue õppeformadiga. Mõju on suur nii sihtrühmaga tegelemise kui ka sellise õppe korraldamise tagamise vaates. Riigigümnaasiumid ei ole seni (välja arvatud Tõnismäe Riigigümnaasiumi Vabaduse Kool) sellise sihtrühmaga tegelenud. Gümnaasiumid on saanud

vastuvõtuprotsessides õpetavat sihtrühma valida, mistõttu on tegeletud tasemelt ja oskustelt pigem ühtlase ettevalmistuse ja motivatsiooniga õpilastega. Ettevalmistava õppe sihtrühmaga tegelemine on nende jaoks oluline muutus. Kutsekoolidele toob väikese kuni keskmise mõju kaasa ka üleminek senise kutsevaliku õppekava õppe korralduselt uuele ettevalmistava õppe korraldusele. Käesoleva määrusega seotult võib välja tuua vajaduse senisest enam koostada individuaalseid õppekavu. Samuti ei saa kool õppesse tulijaid ise valida, vaid tuleb vastu võtta kõik, kes ei ole õppekohta mujal leidnud. Viimane ei ole küll otseselt käesoleva määruse, vaid laiemalt ettevalmistava õppe sisu ja olemusest tingitud mõju (seaduse regulatsiooni kehtestamise mõju). Koolide toetamiseks on kavandatud keskselt koordineeritud võrgustikutöö, juhendmaterjalide loomine ning koolitused. Samuti on kavandatud esimesi mudeleid rakendada sekkumisuuringu formaadis, mille kaudu saab koguda tõendusmaterjali tagasisidet ja parimaid praktikaid.

Kuna määrus on planeeritud jõustada ja õppe pakkumise ülesanne anda 2026. aasta alguses, siis on koolidel piisavalt aega ka täiendava pedagoogilise personali leidmiseks³¹. Kuna ettevalmistavas õppes toimub tihe üldhariduse ja kutsealase ettevalmistuse lõimimine, siis on riigi peetavate koolide võimekus selles osas väga kõrge. Kutseõppeasutuste puhul on võimekus igati tagatud ka ühe kooli sees. Arvestades, et 2025/2026. õa võeti kutsevaliku õppekavale 473 õpilast, on selge, et kutsekoolidel on võimalik vajalikud ametikohad täita. Lisaks tuleks teha koostööd ka tööandjatega, mis nt kutseõppeasutuste puhul on juba täna tavapärane praktika.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

1. Ettevalmistava õppe võimaluste tagamisel kaasnevad arendustegevused koolide ja haridustöötajate võimendamiseks.

- Ettevalmistava õppe ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks koolide võimendamise tegevustes saab kasutada Euroopa Sotsiaalfondi vahendid aastani 2029: ESF+ meetmes „Õpetajate järelkasv ja areng, õpikäsitus ja -keskkonnad“ programm „Teaduspõhine õppekavade ja õppevara arendamine ning rakendamine ja õppekvaliteedi hindamine, personaalsed õpiteed ja õpialalüütika“. Viidatud meetmest on kavandatud 2025. aasta lõpus võrgustikuseminaride toel luua koolidele ettevalmistava õppe raamõppekava.
- Lisaks saab tegevusi 2029. aastani toetada meetmest „Haridus- ja noortevaldkonna töötajate esma- ja täiendusõpe ning järelkasv“. Viidatud meetmest saab toetada alus-, üld-, huvi- ja kutsekoolide õpetajatele, tugispetsialistidele ja noortevaldkonna töötajatele täiendusõpet kuni 7,7 miljoni euro ulatuses ning juhtide (sh pidajate) professionaalset arengut 4 miljoni euro ulatuses ehk kokku 11,7 miljoni ulatuses.
- Kaudselt toetatakse sihtrühma 2029 aastani ka Haridus- ja Noorteameti elluviidava ESF programmi „Noorsootöö meetmed noorte tööturule sisenemise toetamiseks ja NEET-staatuses noortele tugimeetmete pakkumiseks“ tegevussuunaga mitteõppivate või -töötavate noorte toetamine, mille eelarve on kokku 4 972 082 eurot.

2. Otsesed kulud ettevalmistava õppe pakkumiseks on arvestatud järgmiselt:

Haridus- ja Teadusministeerium prognoosib arvestuslikuks kuluks (ühikuhind) ühe õppija kohta 7854 eurot aastas. Ühikuhind kehtestatakse ministri käskkirjaga vähemalt üheks aastaks.

Ettevalmistavat õpet vajab 2026/2027. õppeaastal prognoosi (eeldades suuremat liikumist kutseõppe õppekavadele) kohaselt u 500 põhikoolilõpetajat.

Tabel 3. Ettevalmistava õppe vajadus maakondade lõikes

Maakond	Prognoositav ettevalmistavat õpet vajajate arv
Harju maakond (sh Tallinn)	237
Hiiu maakond	1
Ida-Viru maakond (sh Narva)	33
Jõgeva maakond	10
Järva maakond	6
Lääne maakond	22
Lääne-Viru maakond	21
Põlva maakond	9
Pärnu maakond	26
Rapla maakond	6
Saare maakond	8
Tartu maakond (sh Tartu)	83
Valga maakond	15
Viljandi maakond	16
Võru maakond	8
Kokku	501

Koolidelt tellitakse kohti väikese varuga ja arvestades, et eraldada tuleb vähemalt 8 koha raha. Seetõttu on 2026/2027. õppeaastal plaanis tellida vähemalt 537 kohta. Kulu sellise mahuga õppe pakkumiseks, arvestades õpetaja palga alammääraga 1970 eurot ja diferentseerimiskomponendiga 22% on 4,2 miljonit eurot aastas. Sellest 2026. aastaks on vaja 4 kuu raha (jaanuarist augustini pakutakse veel kutsevaliku õpet) 1,4 miljonit.

Järgnevatel õppeaastatel ettevalmistava õppe kohtade arv prognoosi kohaselt veidi väheneb. 2030/2031. õppeaastal on seniste trendide jätkudes ettevalmistava õppe kohti vaja alla 470.

Tabel 5. Prognoositav ettevalmistava õppe vajajate ja rahastatavate kohtade arv

Õppeaasta	Prognoositav ettevalmistavat õpet vajajate arv	Prognoositav rahastatavate kohtade arv
2026/2027	501	537
2027/2028	496	532
2028/2029	471	505
2029/2030	467	501
2030/2031	468	502

Ligipäasetavusega seonduvalt (transport, majutus) uusi kululiike ei prognoosita. Transpordi ja majutuse vajadus kaetakse olemasolevate rahastus- ja korraldusmehhanismide kaudu. Ettevalmistav õpe on kavandatud riigikoolide võrku. Riigikoolide puhul on transpordikulude hüvitamise kord reguleeritud määrusega: „Riigikoolide õpilaste sõidukulu hüvitamise kord ja

ulatus“. Õppimiskohustuse kehtestamise mõju peaks prognoosi kohaselt avalduma eeskätt riigikoolidesse lisanduvate õppijatena. Seega laieneb neile sõidukulu hüvitamine. Juhul, kui transpordikulu on ebamõistlik, tagatakse majutus kutseõppeasutuste õpilaskodudes. Õppe pakkumisel munitsipaalkoolis tuleb lepingute sõlmimisel transpordi tagamise küsimuses eraldiseisvalt kokku leppida. Vahendid kaetakse HTMi kutseõppe eelarvest.

Tabel 6. Õppe pakkumisega seotud kulud koos kätteallikatega

Aasta	Eelarve prognoos (miljon eurot)	Katteallikas
2026*	1,4	HTMi valitsemisala eelarve
2027	4,2	HTMi valitsemisala eelarve
2028	4,1	HTMi valitsemisala eelarve
2029	3,9	HTMi valitsemisala eelarve

*nelja kuu eelarve, õpe algab 01.09.2026

Eelnõuga kaasnevate lisavajaduste tekkimisel tagab Haridus- ja Teadusministeerium rahalised vahendid oma valitsemisala eelarvest.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu ettevalmistamine ja kooskõlastamine

Määruse koostamise aruteludel osalesid Tartu Rakendusliku Kolledži, Viljandi Kutseõppekeskuse ja Astangu Rehabilitatsioonikeskuse esindajad.

Määruse eelnõu esitati eelnõude infosüsteemis (EIS) kooskõlastamiseks Sotsiaalministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile ning Eesti Linnade ja Valdade Liidule ning arvamuse avaldamiseks Eesti Kutseõppe Edendamise Ühingule, EELK Laste- ja Noorsootöö Ühendusele, Eesti Haridustöötajate Liidule, Eesti Koolijuhtide Ühendusele, Eesti Lastevanemate Liidule, Õpetajate Ühenduste Koostöökojale, Eesti Õpilasesinduste Liidule, Eesti Õpetajate Liidule.

Eelnõu ja seletuskirja on täiendatud kooskõlastamisel ja arvamuste esitamisel antud tagasisidest lähtuvalt. Kooskõlastustabel on eelnõule lisatud.